

Leo Trotskij:

Våra meningsskiljaktigheter (30 november 1924)

[”Oktoberrevolutionens lärdomar” utlöste en ny ännu värre anti-trotskyistisk kampanj än året innan. I november 1924 skrev Trotskij ett långt svar till sina kritiker. Det publicerades dock aldrig, antingen därför att han hindrades från det, eller därför att han trodde att det bara skulle förvärra angreppen från ”triumviratet”. Trotskij drabbades återigen av samma sjukdom (malaria) som hade plågat honom under de två senaste åren, och han förblev tyst. ”Våra meningsskiljaktigheter” är den mest fullständiga genomgång av dessa frågor som han någonsin skulle komma att skriva.

Trotskij's hänvisningar i texten till ”sitt förord till 1917” är till ”[Oktoberrevolutionens lärdomar](#)”, som finns på denna webbplats.

Sidorna i det ryska ursprungsmanuskriptet var märkta ”Endast kopia – aldrig tryckt”, och var numrerade från 1-34 och 43-54. Huruvida detta var ett misstag vid sidnumreringen eller om Trotskij raderade sidorna 35-42, eller om dessa sidor har försvunnit är inte känt. De åtta saknade sidorna, om de saknas, är i så fall i slutet av det som nu är kapitel 6. Kanske öppnandet av de omfattande Trotskij-arkiven i Kreml kommer att sprida ljus över denna fråga.]

Kapitel 1. Syftet med denna förklaring.

Under den pågående diskussionen om min bok om 1917 (där – vilket är uppenbart utifrån diskussionens förlopp – boken bara har varit en förevändning) har det uppstått en hel massa frågor, av både faktisk, teoretisk och personlig karaktär. Jag vill här göra några klargöranden i de frågor som enligt mitt förmenande mest av allt är i partiets intresse.

- 1) Är det sant att jag genomför en revidering av leninismen under ”trotskyismens” hemliga fana?
- 2) Är det sant att jag skrev förordet till min bok *1917* [”Oktoberrevolutionens lärdomar”] utifrån en speciell ”trotskyistisk” synvinkel, och till och med behandlade ett antal frågor felaktigt, i syfte att förminska leninismens betydelse?
- 3) Är det sant att mitt förord är en ”plattform” och att jag rent allmänt ser det som min uppgift att organisera en ”höger” inom partiet?

Det handlar naturligtvis inte bara om vad jag *ville* säga, utan också hur man har *tolkat* vad jag har sagt. Det går förvisso att närma sig frågan så här: Trotskij försöker inte medvetet ersätta leninismen med trotskyismen, det vore alldeles för orimligt att anklaga honom för det. Men Trotskij förstår inte leninismen, eller åtminstone inte vissa viktiga delar av den. Utan att mena eller försöka det, har Trotskij följaktligen i praktiken förvrängt leninismen och skapat den ideologiska plattformen till en gruppering som inte är förenlig med leninismen.

Å andra sidan skulle man kunna tänka sig eller anta att de tidigare förhållandena, den svåra situation som har uppstått efter Lenins död, och dessutom en eller annan personlig omständighet har skapat en viss känslighet som får folk att se ”trotskyism” där den inte finns, eller där det som mest finns vissa oundvikliga åsiktsskillnader inom bolsjevismens allmänna ramar.

Vilket syfte kan och bör alltså partiet se med min förklaring?

För det första ser jag det som nödvändigt att klargöra vad jag ville säga, och för det andra att undanröja de felaktiga tolkningar som har uppstått, om än bara i de viktigaste frågorna. På detta sätt kan åtminstone de felaktiga motsättningar som grundas på missförstånd eller vinklade tolkningar rensas undan och klaras av. Bara det skulle vara mycket positivt, eftersom det skulle göra det lättare att visa om det finns en verklig, allvarlig grund för den centrala och viktiga anklagelsen om att jag, medvetet eller omedvetet, försöker ställa en speciellt trotskistisk linje mot leninismen. Om det sedan vi har undanröjt alla missförstånd, delvisa misstag, vinklade tolkningar och så vidare, skulle visa sig att det trots allt existerar två olika linjer, så kan det naturligtvis inte vara frågan om att släta över denna viktiga omständighet. Oavsett vilka ansträngningar och stränga åtgärder som då behövs, så måste partiet säkerställa enheten hos sina revolutionära metoder, politiska linje, och traditioner – leninismens enhet. I så fall vore det, som en del kamrater har gjort (samtidigt som de har anklagat mig för att driva en speciell, icke-bolsjevikisk linje), fel att avsäga sig möjligheten att använda ”förtryck”.

Men jag tror inte för ett ögonblick att det kommer att gå därhän – trots det faktum att diskussionen redan har lett ganska långt och en viss tolkning av min bok och mina uppfattningar redan har lagts fram inför partiet.

I denna förklaring vill jag försöka visa att det inte finns någon anledning att dra fram ”trotskismens” spöke som en fara för partiet. Jag kan givetvis inte ta upp alla de olika argument, hänvisningar, citat och anspelningar som har gjorts av de kamrater som under den senaste perioden har skrivit om och mot ”trotskismen”. Det vore meningslöst att använda en sådan metod, och helt enkelt omöjlig att genomföra. Jag tror att det är en större hjälp för läsaren, och snabbare leder till frågans kärna, om jag först klargör de slutsatser jag drar i mitt förord, och som har sagts vara de mest slående och uppenbara yttringarna av ”trotskismen” och som av just denna anledning har varit utgångspunkt för hela den nuvarande kampanjen. Med hjälp av de mest diskuterade frågorna hoppas jag kunna visa, att min tolkning av oktober inte bara har vägletts av den leninistiska metoden utan också helt och hållet varit trogen Lenins alldeles exakta och specifika analyser och slutsatser i samma frågor.

Men jag kan inte begränsa mig till enbart dessa klargöranden. Om anklagelsen för ”trotskism” bara grundades på mina uttalanden, tal och artiklar under senare år, så skulle den i själva verket inte alls vara särskilt övertygande. För att ge denna anklagelse tyngd och betydelse drar man in mitt politiska *förgångna* – det vill säga mitt revolutionära arbete innan jag anslöt mig till det bolsjevikiska partiet. Jag ser mig nödsakad att klargöra även denna fråga.

Det är det grundläggande innehållet i denna artikel.

Om jag trodde att mina förklaringar skulle lägga bränsle på diskussionens eld, eller om de kamrater som behövs för att trycka denna uppsats skulle säga det öppet och direkt till mig, så kommer jag inte att publicera den, oavsett hur svårt det skulle vara att fortsätta att anklagas för att tillintetgöra leninismen. Jag skulle säga till mig själv, att min enda chans är att vänta tills partilivet har lugnat ner sig, och jag får möjligheten att, om än försenat, tillbakavisa denna falska anklagelse. Men jag tror att en öppen förklaring – det vill säga ett svar på den främsta anklagelsen mot mig – sannolikt inte ökar spänningarna i partiet utan snarare minskar dem genom att ge saker och ting sina rätta proportioner.

Om det faktiskt skulle visa sig att det drivs en trotskistisk linje mot den leninistiska linjen, så skulle

det innebära att vi har att göra med en spirande kamp mellan olika klasstendenser. I så fall skulle inga förklaringar hjälpa. Det proletära partiet skyddar sig genom att rena sig själv. Men om det i själva verket inte finns någon trotskism, om trotskismens *spöke* å ena sidan är en återspeglning av det förgångna innan revolutionen och å den andra det ökande misstroendet efter Lenins död, och om trotskismens spöke bara kan frammanas genom att dra fram Trotskijs brev till Tjcheidze ur arkiven etc – i så fall kan en öppen förklaring hjälpa. Den kan sopa undan alla de gamla fördomar som samlat sig, undanröja alla spöken, och rensa luften i partiet.

Det är just syftet med denna förklaring.

Kapitel 2. Det förgångna.

Som jag redan har sagt, så har mitt förord till boken *1917* under diskussionen kopplats samman med hela min tidigare verksamhet inom den revolutionära rörelsen, och det har framställts som ett försök att ersätta leninismen med ”trotskismen” som partiets lära och politiska metod.

Eftersom frågan ställdes på detta sätt, tvingades partiets uppmärksamhet till största delen vändas från det nuvarande och framtiden och istället riktas mot det förgångna. Gamla dokument, citat från gamla diskussioner, etc, har cirkulerat i partiet. I synnerhet har det publicerats ett brev som jag skickade till Tjcheidze 1 april 1913, det vill säga för nästan tolv år sedan. Tjcheidze var vid den tidpunkten socialdemokratisk (mensjevikisk) deputerade i Duman. Detta brev kunde inte annat än göra ett mycket dåligt intryck på alla partimedlemmar, speciellt på de medlemmar som inte var med om fraktionsstriderna bland emigranterna innan kriget, och för vilka brevet därför är en fullständig överraskning.

Brevet skrevs vid en tidpunkt då fraktionsstriderna var ytterst hårda. Det är ingen mening att berätta för läsarna alla detaljer kring hur brevet blev skrivet. Det räcker med att påminna om de viktigaste skälen till varför ett sådant brev överhuvudtaget *kunde* skrivas. Det främsta skälet var att jag vid denna tidpunkt hade en helt annan inställning till mensjevismen än vad Lenin hade. Jag trodde att det var nödvändigt att kämpa för enhet mellan bolsjeviker och mensjeviker i ett enda parti. Lenin ansåg att man måste vidga sprickan med mensjevikerna för att rensa partiet från borgarklassens viktigaste källa till inflytande över proletariatet. Långt senare skrev jag att mitt främsta politiska misstag var att jag inte i tid insåg den avgrund som fanns mellan bolsjevismen och mensjevismen i de principiella frågorna. Av just det skälet förstod jag inte innebörden i Lenins organisatorisk-politiska kamp mot både mensjevismen och den försonliga linje som jag stod för.

De djupa meningsskiljaktigheter som under flera år skiljde mig från bolsjevismen, och som i många fall ställde mig i hård och fientlig opposition till bolsjevismen visade sig allra tydligast i förhållande till den mensjevikiska fraktionen. Jag utgick från det helt felaktiga perspektivet att revolutionens förlopp och trycket från de proletära massorna till sist skulle tvinga båda fraktionerna att följa samma väg. Därför ansåg jag att splittringen var en onödig uppdelning av de revolutionära styrkorna. Men eftersom det var bolsjevikerna som hade den aktiva rollen vid splittringen – eftersom det enligt Lenins uppfattning endast var med hjälp av en skoningslös avskiljning, inte bara ideologiskt utan också organisatoriskt, som det gick att säkerställa det proletära partiets revolutionära karaktär (och hela den efterföljande historien har till fullo bekräftat det riktiga i denna politik) – så fick mitt ”kompromissande” mig att vid flera skarpa svängar kollidera på ett fientligt

sätt med bolsjevismen. Lenins kamp mot mensjevismen kompletterades med nödvändighet med en kamp mot ”konciliationismen” [termen konciliationism användes på den kompromissande strömningen – öa] , som ofta fick namnet ”trotskismen”.

Alla kamrater som har läst Lenins verk känner till detta. Det är alltså löjligt att tala som om någon försöker ”dölja någonting” här. Jag skulle inte ens nu, långt efter händelsen, kunna tänka mig att ifrågasätta Lenins kritik av den ryska ”konciliationismen”, som i sina grundläggande drag var besläktad med den internationella centrismen. Lenins kritik var principiellt korrekt och historiskt oerhört framsynt. Sedan länge har jag ansett detta så uppenbart och odiskutabelt för varje medlem i det bolsjevikiska partiet, att själva tanken på en diskussion i denna fråga helt enkelt vore absurd – efter allt som partiet har gjort, skrivit, anammat och testat och bekräftat på detta område.

Som jag har sagt ledde min kamp mot den ”allmänna grupperingen” och splittringen av den socialdemokratiska rörelsen till att jag hamnade i flera hårda konflikter med den ideologi och de organisatoriska metoder som Lenin använde för att förbereda, bygga och skola vårt parti av idag. Då existerade inte ordet ”leninism” inom den bolsjevikiska fraktionen. Lenin skulle själv inte ha tillåtit det. Först efter hans sjukdom, och speciellt hans död, har partiet tagit med ordet ”leninism” i sin vokabulär – och plötsligt så att säga införlivat hela det enormt kreativa arbete som utgjorde Lenins liv. Detta ord ställs givetvis inte i motsättning till marxismen, utan innefattar allt det nya varmed den världsomfattande marxismen teoretiskt och praktiskt har berikats under Lenins ledning. Om vi tittar på perioden innan revolutionen upptäcker vi att ordet ”leninism” bara användes av bolsjevismens motståndare, just för att beteckna det enligt dem mest negativa och fördärvliga med den bolsjevikiska politiken. För en ”kompromissmakare”, som jag var då, var det mest negativa draget hos bolsjevismen dess fraktionellism, dess benägenhet till splittring, att dra upp organisatoriska skiljelinjer etc. Det var i just denna mening jag, när polemiken hettade till, på den tiden använde ordet ”leninism”.

Det går nu att göra ett betydande intryck på oerfarna och okunniga partimedlemmar genom att fråga ”Vet du vad Trotskij säger om leninismen?”, och sedan läsa upp ett fraktionellt utbrott mot leninismen ur gamla artiklar och brev. Men det är knappast rätt metod. Den förutsätter att man saknar information. Idag låter sådana citat lika fruktansvärda för mig som för någon annan partimedlem. De går bara att förstå om man känner till den tidigare historien, det vill säga historien om kamp mellan bolsjevism och konciliationism, en kamp där bolsjevismen helt och hållet hade både historiskt rätt och segrade. Dessutom visar hela Lenins verksamhet att han bara går att förstå – inte bara som politisk person utan också som människa – om man förstår hans syn på historien, hans mål, och hans kampteknik och -metoder. Det går inte att bedöma Lenin utanför leninismens ramar. Lenin går inte att utvärdera i halvkvädna termer. Hans politiska natur utesluter allt som är halvhjärtat. Med sina arbetsmetoder tvingade han alla att antingen följa honom eller bekämpa honom. Det är alltså helt uppenbart att för kompromissmakarna, vars kännetecken är *att vara halvhjärtad i alla revolutionens grundläggande frågor*, så var personen Lenin mycket underlig och på många sätt till och med omöjlig att förstå. Genom att kämpa för det som jag då ansåg vara rätt – enhet mellan alla socialdemokratiska fraktioner av hänsyn till en inbillad ”enhet” inom arbetarrörelsen – så slog jag in på en väg som mer än en gång gjorde att jag hamnade i konflikt med Lenin som politisk person.

En revolutionär kan inte på ett korrekt, stabilt och konsekvent sätt delta i arbetarrörelsen förrän

han eller hon har intagit en riktig inställning till den grundläggande uppgiften att bygga ett parti och de metoder med vilka partiet fungerar. En revolutionärt marxistiskt bolsjevikisk politik kan inte existera utan riktiga ömsesidiga förhållanden mellan lära, paroller, taktik och partiorganisationens arbete. Det var just denna tanke som Lenin på ett skarpt polemiskt sätt uttryckte när han förkunnade att mina revolutionära teorier eller förslag bara var ”fraser”, eftersom mitt kompromissande ställde mig i motsättning till bolsjevismen, som skapade den proletära rörelsens viktigaste kärna. Hade Lenin rätt? Absolut.

Utan bolsjevikpartiet kunde inte oktoberrevolutionen ha genomförts eller befasts. Det enda revolutionära arbetet var alltså det arbete som hjälpte partiet att ta form och bli starkare. I förhållande till denna huvudväg befann sig allt annat revolutionärt arbete vid sidan av vägen, och saknade alla garantier för framgång eller pålitlighet, och var i många fall direkt skadligt för den tidens viktigaste revolutionära arbete. I denna mening hade Lenin rätt när han sa att den kompromissande inställningen, som skyddade och skylde över mensjevismen, många gånger förvandlade revolutionära paroller, perspektiv, etc till rena fraser. Denna i grunden leninistiska bedömning av centrismen är helt omöjlig att ifrågasätta. Det vore fullkomligt orimligt att inleda en diskussion i denna fråga inom bolsjevikpartiet. Åtminstone anser jag att det inte finns minsta grund för en sådan diskussion.

För mig inleddes förändringen i denna fråga i och med utbrottet av det imperialistiska kriget. Enligt mina övergripande uppfattningar, som jag sedan 1907 hade lagt fram många gånger, skulle ett krig i Europa med nödvändighet ge upphov till en revolutionär situation. Men tvärtemot vad jag hade förväntat mig ledde den revolutionära situationen till ett fullkomligt förräderi från socialdemokratins sida.

Gradvis omvärderade jag min syn på förhållandet mellan partiet och klassen och mellan revolutionära handlingar och den proletära organisationen. Under inverkan från den internationella mensjevismens socialpatriotiska förräderi drog jag steg för steg slutsatsen, att det inte bara krävdes en ideologisk kamp mot mensjevismen (som jag redan tidigare hade insett – om än inte tillräckligt konsekvent) utan också en kompromisslös organisatorisk brytning med den. Denna omvärdering skedde inte på en gång. I mina artiklar och tal under kriget kan man återfinna både självutsägelser och steg tillbaka. Lenin hade helt rätt när han gick mot varenda centrismisk yttring hos mig, och betonade och till och med överdrev dem. Men om man betraktar krigsperioden i sin helhet, så är det uppenbart att socialismens fruktansvärda förödmjukelse under krigets inledning var en vändpunkt för min övergång från centrismen till bolsjevismen – i alla frågor utan undantag. Och allt eftersom jag utvecklade en mer och mer riktig, det vill säga bolsjevikisk, uppfattning av förhållandet mellan klassen och partiet, mellan teori och politik, och mellan politik och organisation, så fick min allmänna revolutionära inställning till det borgerliga samhället på ett naturligt sätt ett mer levande och realistiskt innehåll.

Från det ögonblick som jag klart såg att det var absolut nödvändigt med en strid på liv och död mot försvarsvännerna, så insåg jag med full kraft Lenins ståndpunkt. Det som jag tidigare hade ansett vara ”splittring”, ”söndring” etc, framstod nu som en välgörande och ojämförligt mer framsynt kamp för det proletära partiets revolutionära oberoende. Inte bara Lenins politiska metoder och organisatoriska teknik, utan också hela hans politiska och mänskliga personlighet trädde fram i ett nytt ljus för mig, i ett bolsjevikiskt, det vill säga verkligt leninistiskt ljus. Man kan inte förstå och

uppskatta Lenin för vad han är förrän man har blivit bolsjevik. Efter det ställde jag mig aldrig frågan om "trotskismen" som en speciell strömning. Det föll mig aldrig mer in att ställa den ena eller andra frågan ur "trotskismens" synvinkel.

Det är fel, fruktansvärt fel, att påstå att jag anslöt mig till partiet i tanke att ersätta leninismen med trotskismen. Jag anslöt mig till bolsjevikpartiet som bolsjevik. När Lenin, under en diskussion om sammanslagningen mellan mezrajontsi och bolsjevikerna, ställde frågan om vilken av mina anhängare som jag ansåg också skulle komma med i centralkommittén, så svarade jag att frågan inte existerade politiskt för mig eftersom jag inte såg några skillnader som skiljde mig från bolsjevismen.

Man kan givetvis förebrå mig för att jag inte kom fram till en riktig förståelse av bolsjevismen tidigare. Det är samma sak som att förebrå mig för att jag inte blev bolsjevik 1903. Men ingen väljer sin utvecklingsväg godtyckligt. Jag kom fram till bolsjevismen längs en lång och krånglig väg. På denna väg hade jag inga andra intressen än revolutionens och proletariats intressen. Jag kämpade mot leninismen när jag trodde att den felaktigt splittrade arbetarklassen. När jag som resultatet av åratals erfarenheter insåg mitt misstag kom jag till leninismen. Jag tar naturligtvis på mig det politiska ansvaret för att min utveckling gick en omväg.

Men partiets centralkommitté och alla dess gamla medlemmar kände fullständigt och ingående till hela mitt förgångna, när jag i maj 1917 återvände från Amerika och ställde mig till bolsjevikpartiets förfogande. I mitt förgångna fanns politiska misstag, men ingenting som på minsta sätt fläckade min revolutionära ära. Om jag kom till leninismen senare än många andra kamrater, så kom jag ändå tillräckligt snabbt för att delta som en av Lenins närmaste medarbetare under julidagarna, oktoberrevolutionen, inbördeskriget och allt övrigt arbete under sovjetåren. När jag en gång uttryckte uppfattningen (som bittert hålls mig till last) att jag inte ansåg att mitt sätt att komma till bolsjevismen var värre än några andra sätt, så syftade jag givetvis på individer och inte på partiets gemensamma proletära väg. Jag ville med detta bara säga, att i så måtto som människor kan döma sig själva, så ledde min väg mig till bolsjevismen bestämt och för gott.

Bara för att klargöra detta tar jag mig friheten att redogöra för ett historiskt exempel. Den välkände tyska marxisten Franz Mehring kom till Marx och Engels sent i livet och först efter hård kamp. Dessutom närmade sig Mehring först socialdemokratien, ändrade sedan uppfattning om den, och gick först senare med i den en gång för alla. I en del gamla arkiv kan man hitta en del hårda kommentarer från Mehring om Marx och Engels och helt ödeläggande kommentarer från Engels om Mehring. Under kampen inom partiet blev Mehring ofta påmind om sitt förgångna. Ändå kom Mehring till marxismen bestämt och förblev den trogen ända till slutet. Han dog efter att ha deltagit i grundandet av det tyska kommunistiska partiet.

Kamrat Kamenev har med stor noggrannhet samlat ihop alla citat där Lenin avslöjar mina felaktiga ståndpunkter. Kamenev förvandlar de polemiska slag som Lenin delade ut under ett antal år till en definitiv beskrivning av min politik. Men läsaren måste märka att denna karakterisering är ofullständig. Sålunda kommer inte läsaren att få något svar på frågan om mitt revolutionära arbete (före 1914 eller 1917) bara bestod av misstag, eller om det fanns drag som knöt mig till bolsjevismen, pekade mot den och ledde mig till den. Utan ett svar på denna fråga blir min senare roll i partiets arbete helt omöjlig att förklara. Dessutom reser Kamenevs karakterisering oöndvikligen andra typer av frågor, av rent fraktionell natur. *Är det som Kamenev har samlat ihop*

verkligen det enda Lenin sa eller skrev i detta ämne? Har inte Lenin fällt även andra kommentarer, som grundar sig på erfarenheterna från revolutionsåren? Är det verkligen rättvist och ärligt att nu, i slutet av 1924, bara berätta för partiet om kommentarer från åren innan revolutionen, och inte säga någonting om de kommentarer som fälldes efter vårt gemensamma arbete och kamp? Dessa frågor måste varje seriös läsare oundvikligen ställa sig. Gamla citat räcker inte. De kommer bara att uppmuntra folk att dra slutsatsen att det handlar om tendentiösa och förutfattade meningar.

Kapitel 3. Partiets roll.

För att kunna framställa den ena eller andra av mina uppfattningar eller artiklar från idag som "trotskism", och i detta syfte länka dem till mina misstag av igår, så måste man hoppa över en hel del, i synnerhet år 1917. Men för att kunna göra det måste man i efterhand visa att jag inte förstod händelserna 1917, att mitt ovillkorliga stöd till Lenins Aprilteser berodde på ett missförstånd, att jag egentligen inte förstod partiets roll under den revolutionära processen, att jag bortsåg från partiets hela historia, och så vidare. Det går absolut inte att göra på grundval av händelserna 1917, ty min roll under dessa händelser gav, varken då eller nu, ingen den minsta anledning att anklaga mig för att driva någon egen, speciell linje. Följaktligen riktas inte anklagelsen om trotskism mot dessa händelser eller min del i dem, utan mot min artikel som sammanfattar vissa av lärdomarna från dessa händelser. Det är därför hela anklagelsen mot mig om "trotskism" till stor, för att inte säga avgörande del, hänger på frågan huruvida det är sant att jag förvrängde leninismen när jag diskuterade händelserna 1917, och om jag har fört fram en särskild, speciell, med leninismen oförenlig ståndpunkt. Anklagelsen om "trotskism" som riktas mot min "Oktoberrevolutionens lärdomar" är följlaktligen den centrala knut som knyter samman hela tanken på en "trotskistisk" fara i partiet. Dessutom – och det är pudelns kärna – består den knut som håller samman hela denna konstruerade tanke av en rad lögner. Det räcker att närma sig den på ett seriöst sätt, för att den med en enda stöt ska falla samman i en hög med damm. Bara en utomordentlig kinkighet, tillsammans med ännu mer uttalade fördomar, kan få någon att tolka min "Oktoberrevolutionens lärdomar" som en avvikelse från leninismen, istället för en samvetsgrann och noggrann tillämpning av leninismen. Det är vad jag nu vill visa genom att gå igenom de mest diskuterade frågorna.

Det är särskilt överraskande (eftersom det är en så skändlig lögn) att höra påståendet att min genomgång av omvälvningen i oktober har förbisett partiet. Ty den centrala tankegången i förordet, och syftet varför det skrevs, utgick från en förståelse av partiets avgörande roll i den proletära revolutionen. "Partiet är den proletära revolutionens viktigaste instrument." ([*Oktoberrevolutionens lärdomar*](#), s 3.) Jag illustrerar denna tanke med de nederlag som den revolutionära rörelsen har lidit i en rad länder efter kriget. Vårt misstag, sa jag och upprepar jag, i så måtto som vi alltför tidigt förväntade oss att kriget genast skulle leda till det europeiska proletariats seger, var just att vi fortfarande inte tillräckligt insåg partiets betydelse under den proletära revolutionen. De tyska arbetarna kunde inte segra 1918 eller 1919 eftersom de inte hade det viktigaste verktyget för att segra – ett bolsjevikiskt parti. Jag underströk dubbelt i mitt förord det faktum att borgarklassen när den griper makten har en hel rad fördelar som klass, medan proletariatet bara kan kompensera avsaknaden av dessa fördelar med ett revolutionärt parti.

Om det finns en tankegång som jag har upprepat, betonat och utvecklat tiofalt sedan den tyska revolutionens nederlag, så är det just tanken att inte ens de mest gynnsamma revolutionära

förhållanden kan ge proletariet segern om det inte leds av ett verkligt revolutionärt parti som kan säkra segern. Detta var huvudtemat i min rapport i Tiflis, ”På vägen till den europeiska revolutionen” (11 april 1924), i två andra rapporter - ”Perspektiv och uppgifter i öst” (21 april 1924), ”1:a maj i öst och väst” (29 april 1924) – förordet till min bok *Kommunistiska Internationals första fem år*, med titeln ”Vid en ny vändpunkt” (20 maj 1924), ”Vilka stadier går vi igenom?” (21 juni 1924) och så vidare.¹ I mitt tal i Tiflis som jag hänvisar till ovan, analyserade jag orsakerna till nederlaget för den tyska revolutionen, och sa: ”Varför har det då inte blivit någon seger i Tyskland ännu? Jag tror att det bara kan finnas ett svar på den frågan: eftersom Tyskland inte har något bolsjevikparti, eller en sådan ledare som vi hade i oktober... Vad saknades? Ett så härdat parti som vårt... Detta, kamrater, är den centrala frågan, och vi måste lära oss att förstå och mer klart och djupt värdera vårt eget partis karaktär, natur och betydelse, som säkrade segern för proletariet i oktober och en hel rad segrar sedan oktober.” (Se ”På vägen till den europeiska revolutionen”, i *The Challenge of the Left Opposition (1923-25)*, s 165.)

Jag upprepar, detta har varit den centrala, vägledande tanken i alla mina rapporter och artiklar som har behandlat den proletära revolutionens problem, i synnerhet sedan nederlaget i Tyskland förra året. Jag skulle kunna återropa dussintals citat för att bevisa detta. Är det sannolikt att jag plötsligt glömde bort denna centrala tankegång, denna viktiga slutsats från det senaste årtiondets alla historiska erfarenheter, i synnerhet våra egna erfarenheter, eller att jag kastade bort den eller förvrängde den när jag arbetade med ”Oktoberrevolutionens lärdomar”? Nej, det är omöjligt och det händer inte. Det finns inte ens ett uns av detta. Tvärtom bygger hela mitt förord på de riktlinjer som jag skisserade i min Tiflis-rapport: ”vi måste lära oss att förstå och mer klart och djupt värdera vårt eget partis karaktär, natur och betydelse, som säkrade segern för proletariet i oktober och en hel rad segrar sedan oktober.”

Jag tänker naturligtvis inte ännu en gång bevisa denna tanke här, ty jag anser att denna ”lärdom” från oktober är bevisad, prövad, omöjlig att ifrågasätta och obestridlig. Men det var just teorin om partiets och dess lednings avgörande roll som utgjorde det centrala temat i mitt förord. För att bevisa detta behöver jag bara citera hela artikeln, och stryka under dess centrala tankegångar med penna. Tyvärr är det inte möjligt. Jag kan bara uppmana den intresserade läsaren att läsa eller läsa om förordet utifrån denna synvinkel, med penna i handen, och speciellt lägga märke till sidorna 1-3, 16-20, och kapitlet ”Än en gång om sovjeterna och partiet under den proletära revolutionen”. Här ska jag begränsa mig till ett enda exempel.

I förordets avslutande kapitel avvisar jag en teori som under det senaste året har uppstått i vår press, nämligen att revolutionen i England skulle kunna gå ”inte via partiet utan via fackföreningarna”. I mitt förord säger jag angående detta: ”Den proletära revolutionen kan inte segra utan partiet, mot partiet eller med hjälp av ett surrogat för partiet. Det är den huvudsakliga lärdomen av de senaste tio åren. Det är sant att de engelska fackföreningarna kan bli en mäktig hävstång för den proletära revolutionen; de kan t.ex. under vissa omständigheter och för en viss period t.o.m. ersätta arbetarsovjetererna. Men de kan inte göra det utan det kommunistiska partiets stöd, än mindre *mot* dess vilja; de kommer endast att kunna spela denna roll om kommunisterna får ett avgörande

1 Se i synnerhet L. Trotskij, *Zapad i Vostok* [Väst och öst], Moskva 1924 – Trotskij's anmärkning.

[*Zapad i Vostok* innehåller de fem artiklar som nämns ovan samt ytterligare två, ”Amsterdaminternationals och kriget” (7 juni 1924) och ”Vi och öst” (10 juni 1924). - engelska redaktörens anmärkning.]

inflytande inom dem. *Denna lärdom om partiets roll och betydelse i den proletära revolutionen har vi fått betala alltför dyrt för att så lättsinnigt låta något av den försvinna ur minnet eller ens minska dess betydelse.*” (s 26. Trotskijs kursivering.) Och nu anklagas jag för att varken mer eller mindre än förkasta och förminska dess betydelse!

Efter allt som har sagts räcker det att åberopa detta enda citat för att visa, att den åsiktsriktning vid namn ”trotskism” som tillskrivs mig, är en direkt motsats inte bara till andemeningen och ordalydelsen i mitt förord utan också till hela min uppfattning om den proletära revolutionen. Ur denna synvinkel kan hänvisningarna till att jag påstås glömma bort eller medvetet låter bli att nämna Petrogradkommitténs roll i revolutionen låta som helt ovidkommande spetsfundigheter. Mitt förord är ingen berättelse om vilken roll speciella institutioner eller organisationer i partiet spelade. Det är ingen svepande genomgång av händelserna. Det är ett försök att klargöra partiets övergripande roll under den proletära revolutionens förlopp. Jag går inte igenom fakta utan utgår snarare från att de i det stora hela är välkända. Jag utgår från den grundläggande tesen om partiets ledande roll – naturligtvis i form av dess levande och fungerande organisatoriska enheter. Jag har inte förbisett eller förbigått något med tystnad eftersom jag under min genomgång förmodar att det är underförstått. Inga spetsfundigheter eller överdrifter kan bestrida det faktum att den främsta anklagelsen mot mig – att jag förminskar partiets betydelse – är en inpiskad lögn som står i skriande motsättning till allt som jag faktiskt har sagt och visat i mitt förord.

Lika felaktiga är påståendena att jag i min bedömning av partiet vänder uppmärksamheten från partiets massor till ”höjdarna”, till cheferna. På detta tema har till och med vissa pratat nonsens om en teori om ”hjältar” och ”massan”. Icke desto mindre är den avgörande punkten, att jag efter att uttryckligen ha omnämnt partiets övergripande betydelse under den proletära revolutionen – och på ett så kategoriskt sätt att det knappt går att tillägga något – *har rest den speciella, delvisa men ytterst viktiga frågan om det centrala ledarskapets roll under den revolutionära perioden.* Här ingår givetvis frågan om de så kallade ”cheferna”.

När jag beskrev karaktären på Lenins arbete i oktober, påpekade jag vid två tillfällen att hans motstånd mot varje tecken på vacklan var så starkt därför att han i de avgörande ögonblicken alltid kunde lita till ”partiets gräsrotter”. Om jag hade begränsat revolutionens hela problem eller ens problemet med partiets ledarskap till frågan om ”cheferna”, så skulle jag i grunden ha motsagt marxismen. Men när jag, på grundval av den marxistiska definitionen av partiets roll under den proletära revolutionen, ställde frågan om förhållandet mellan partiets ledande centrum, partiet i sin helhet och arbetarmassorna, som en speciell men för revolutionen mycket viktig fråga, så var det ett fullkomligt giltigt sätt att ställa frågan. Och efter förra årets nederlag i Tyskland är den bara ännu mer förpliktande. Men vi kommer att diskutera det mer senare.

Det sägs att partiet inte bara behöver gripa makten, utan också måste behålla den, bygga socialismen, och manövrera på det internationella området. Är jag verkligen inte medveten om det? Men poängen är att partierna i Europa fortfarande står inför uppgiften att erövra makten i hela sin oerhörda omfattning. Det är på och under detta de måste inrikta och underordna alla sina ansträngningar. Efter maktövertagandet kommer det att uppstå nya svårigheter. Här kan man med säkerhet redan på förhand säga, att övergången från ett framgångsrikt väpnat uppror till ”organiskt” arbete, med dess med nödvändighet gradvisa takt, oundvikligen kommer att ge upphov till nya kriser i alla eller nästan alla partier – och leda till att en missnöjd vänsterflygel avskiljer sig. Det

kommer givetvis att ske på olika sätt i olika länder. Men det är en risk och svårighet som kommer i ett senare skede. Kommunismen kan hantera denna risk, men först måste man gripa makten.

Likadan – det vill säga uppenbart vinklad och smärtsamt överdriven – är anklagelsen att min genomgång av oktobers lärdomar förbiser partiets *förgångna*, det vill säga dess historia före kriget och revolutionen. Men som jag redan har sagt leder hela mitt sätt att argumentera fram till slutsatsen, att proletariatet inte kan dra fördel av ens den mest gynnsamma revolutionära situation *om inte proletariatets förtrupp under den föregående, förberedande perioden har tagit formen av ett verkligt revolutionärt, det vill säga bolsjevikiskt parti*. Det är den centrala lärdomen från oktober. Alla andra lärdomar underordnas denna.

Partiet kan inte improviseras fram för de behov som finns för ögonblicket eller krasas ihop till det väpnade upproret: det har visat sig på ett alltför obestridligt sätt i det europeiska proletariatets erfarenheter sedan kriget. Bara genom att säga detta hade jag totalt och fullständigt klargjort hur viktig vårt partis hela historia före oktober var, även om jag inte direkt hade sagt ett enda ord om historien före oktober. Man jag talade i själva verket speciellt och just om de villkor för partiets utveckling som förberedde det för sin roll under och efter oktober. Här är vad jag skrev om detta i mitt förord: ”Historien har givit vårt parti ojämförliga revolutionära fördelar. Traditionerna från den heroiska kampen mot tsarismen, de revolutionära personliga uppoffringar som var förknippade med det underjordiska arbetets villkor, de omfattande teoretiska studierna och införlivandet av hela mänsklighetens revolutionära erfarenheter, kampen mot mensjevismen, mot narodnikerna, mot kompromissandet, de enastående erfarenheterna från 1905 års revolution, de teoretiska studierna och införlivandet av dessa erfarenheter under åren av kontrarevolution, analysen av den internationella arbetarrörelsens problem i ljuset av de revolutionära lärdomarna från 1905: detta är i sin helhet det som gjort vårt parti utomordentligt härdad, överlägset teoretiskt klarsynt och med en revolutionär räckvidd utan motstycke.” (s 27-28.)

Var har vi här ”ignorerandet” av partiet eller dess historia före oktober? Förordets övergripande tankegång siktar inte bara till att klargöra den avgörande betydelsen av att förbereda och härda partiet för den proletära revolutionen. Det finns också en mycket exakt, konkret och – trots att den är så kort – bokstavligen definitivt karakterisering av de villkor för partiets utveckling som gjorde det till vad det är. Jag går naturligtvis inte genom partiets hela historia i mitt förord, eftersom bokens tema inte är partiets utan oktoberrevolutionens historia, det vill säga en särskild period i dess historia. Men jag vet inte hur man kan protestera mot denna beskrivning av förhållandena för partiets utveckling som gav ”vårt parti ojämförliga revolutionära fördelar.”

Men det är inte allt. Anklagelsen att jag ”med tystnad förbigick” bolsjevismens kamp mot den tendens som jag tidigare personligen stod för, skulle här återigen kunna tillbakavisas helt tillräckligt med argumentet att det inte är den tidigare historien, inte kampen mot kompromissandet före revolutionen som diskuteras, utan oktober. Men man behöver inte ens ta till det argumentet. Ty bland de villkor som jag räknade upp som gjorde partiet utomordentligt härdad, överlägset teoretiskt klarsynt, och med en revolutionär räckvidd utan motstycke, nämnde jag inte bara kampen mot mensjevismen och narodnikerna utan även kampen mot kompromissandet.

Ingenstans ens snuddar jag vid tanken att bolsjevismen, såsom den uppstod från sin förrevolutionära historia, behövde förändras med hjälp av någon ”trotskism”. Tvärtom säger jag öppet att en viktig del i bolsjevismens framväxt var kampen mot de tendenser som var kända under namnet trotskism.

Med andra ord sa jag den direkta motsatsen till vad man tillskriver mig. Eftersom jag inte på något sätt förminskar partiets roll, eller förbiser innebörden och betydelsen av den förberedande perioden utan motstycke innan oktober, så har tanken på en trotskistisk fara inget som helst stöd. Och det finns inte en tillstymmelse till förminskande eller förbiseende i mitt verk. Min viktigaste tanke, kring vilken allt annat snurrar som ett hjul på sin axel, har påvisats här, och jag ska upprepa den på nytt: ”vi måste lära oss att förstå och mer klart och djupt värdera vårt eget partis karaktär, natur och betydelse, som säkrade segern för proletariatet i oktober och en hel rad segrar sedan oktober.” Det är leninismens centrala tanke. Jag försöker inte ersätta eller försvaga den. Jag förespråkar och försvarar den.

Kapitel 4. ”Proletariatets och böndernas demokratiska diktatur”.

Vi har sett hur det står till med den ”trotskistiska” uppfattningen om partiets roll. Men man återfinner min förmodade kritik av leninismen även på andra, tvetydiga sätt. För det första sägs det att jag, när jag beskriver kamrat Kamenevs och andras ståndpunkt i oktober när de var mot upproret, under förevändning att kritisera Lenins motståndare vid den tiden även bekämpar Lenin själv. Min andra kritik av Lenin sägs bestå av vad man kallar min burdusa genomgång av Lenins ”misstag” i oktober och mina påstådda korrigeringar av dessa misstag. Det är nödvändigt att noggrant gå igenom både den första och andra frågan.

Vad var kärnan i meningsmotsättningarna mellan kamrat Kamenev och Lenin i oktober? Det faktum att kamrat Kamenev förespråkade att man skulle fullborda den borgerliga revolutionen under parollen ”proletariatets och böndernas demokratiska diktatur”, medan Lenin på grundval av att den borgerliga revolutionen redan hade utvecklats, förberedde och uppmanade till proletariatets socialistiska diktatur med de fattiga på landsbygden bakom sig. Så såg de två ståndpunkterna i oktober ut i stora drag. Lenin var obeveklig i sitt motstånd mot Kamenevs ståndpunkt, och förkastade ”proletariatets och böndernas demokratiska diktatur”, och menade att det var en formel som inte längre var användbar. ”[E]n marxist måste räkna med det levande livet, med verklighetens exakta fakta, och inte fortsätta att klamra sig fast vid gårdagens teori”, sa han. ”Täcks denna verklighet av kamrat Kamenevs gammalbolshjevnikiska formel, som säger att 'den borgerligt demokratiska revolutionen inte är avslutad'?”, frågar sig Lenin. ”Nej, formeln är föråldrad”, svarar han. ”Den duger ingenting till. Den är död. Ansträngningar att väcka den till liv blir förgäves.”¹

Betyder det att Lenin bara ”förkastade” formeln? Nej, inte alls. Jag har inte på minsta sätt försökt pådyvla honom något sådant förkastande. Tvärtom säger jag uppriktigt [se sid 4] att Lenin – i motsats till hela den ryska socialdemokratins ytliga tradition att göra allt västerländskt, först av allt Gruppen Arbetets frigörelse – uttryckte den ryska historiens och revolutionens säregenhet i formeln ”proletariatets och böndernas demokratiska diktatur”. Men för honom var denna, precis som alla andra politiska och taktiska formler, en helt och hållet dynamisk, handlingsinriktad och följaktligen konkret formel. Det var ingen trossats utan en vägledning till handling.

I mitt förord frågar jag om ”proletariatets och böndernas demokratiska diktatur” förverkligades under revolutionen 1917, och jag svarar, genom att bestämt grunda mig på Lenin, att den enbart gjorde det i form av arbetarnas och soldaternas sovjet, som bara höll hälften av makten och inte

1 Valda Verk i 10 band, bd 6, s 322 och 330. ”Brev om taktiken” (8-13 april 1917).

ville gripa hela makten. Lenin kände igen sin egen formel i denna i högsta grad förändrade och förvrängda verklighet. Han blev varse det faktum att den gamla formeln i det rådande historiska läget bara skulle kunna uppnå detta halva förverkligande. Medan de som var mot att gripa makten ansåg att vi måste ”fullborda” den demokratiska revolutionen, svarade Lenin att allt som kunde genomföras längs februaris linjer redan var genomfört, redan hade blivit verklighet. Den gamla formeln hade överlevt sig själv. Det var nödvändigt att utarbeta en ny formel utifrån verklighetens utveckling.

Lenin anklagade sina motståndare för att de inte såg den ”demokratiska revolutionen” i den form den antog under februarirevolutionen. Så tidigt som i början av april förklarade Lenin outtröttligt: ”Den som *nu* endast talar om 'proletariatets och böndernas revolutionärt demokratiska diktatur', har livet gått förbi och han har på grund därav de facto *gått över* till småbourgeoisin mot den proletära klasskampen, han hör hemma i ett arkiv för 'bolsjevikiska' förrevolutionära rariteter (de 'gamla bolsjevikernas' arkiv skulle man kunna kalla det).”¹

Lenin upprepade ihärdigt, att hans motståndare som ställde en föråldrad formel mot revolutionens behov ”kapitulerar... hjälplöst för den *småborgerliga revolutionismen*”.² Det är det leninistiska sättet att ställa frågan. Det är just på det sätt som även jag framställde den. Varför ska min samhörighet med Lenin och inte med kamrat Kamenev i denna för oktoberrevolutionen avgörande fråga vara en revidering av leninismen? Hur kommer det sig att begreppet leninism, när det gäller oktober, inbegriper Kamenev, som gick mot Lenin i principiella frågor, men utesluter mig, trots att jag stod tillsammans med Lenin? Har inte begreppet *leninism* i detta fall blivit alltför flexibelt och anpassningsbart?

För att bygga något som liknar en bro till en så fullständigt överraskande och osannolik skiljelinje mellan leninism och antileninism när det gäller oktober, måste man framställa det som om jag ansåg att Kamenevs och andra misstag var att de *konsekvent höll fast vid bolsjevismen*, som om jag sa: ”Se hur dessa kamrater faktiskt fullföljde Lenins formel ända till slutet och föll offer för den småborgerliga revolutionismen.” Men jag påstod aldrig att misstagen från Lenins motståndare under oktober låg i deras ”konsekventa” tillämpning av Lenins formel. Nej. Deras misstag var att de närmade sig den leninistiska formeln på ett icke-leninistiskt sätt. De insåg inte det speciella och unika sätt på vilket denna formel egentligen hade uppstått. De förstod inte den övergående karaktären hos formeln från 1905, att den tillämpades på ett speciellt stadium. De använde Lenins formel som de hade lärt sig utantill istället för att studera verkligheten. Med andra ord *förstod de inte Lenins formel på ett leninistiskt sätt*. Lenin sa det själv och gjorde en fulländad analys av detta misstag.

I samma syfte, det vill säga att förvandla min (eller mer exakt Lenins) kritik av Kamenev och de andra till en påstådd kritik av leninismen, var man tvungen att citera min artikel från 1909 – inte mitt förord från 1924 utan min artikel från 1909 – där jag skrev att det fanns en risk att formeln ”proletariatets demokratiska diktatur” i ett visst skede av revolutionen skulle visa sina antirevolutionära drag. Ja, detta skrev jag 1909 i Rosa Luxemburgs tidning. Denna artikel kom att ingå i min bok *1905*³, som har återutgivits mer än en gång efter 1917, både på ryska och andra språk,

1 Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 6, s 324.

2 *Ibid*, s 329.

3 Den artikel från 1909 som Trotskij hänvisar till hette också ”Våra meningsskiljaktigheter” och gavs ut på engelska

utan att någon protesterade eller opponerade sig, ty alla förstod att denna artikel måste ses utifrån sitt sammanhang då den skrevs. Hursomhelst kan man inte ta en polemisk artikel från 1909 och klistra den på mitt förord från 1924.

Vad gäller detta citat från 1909 kan man med fullt berättigande säga att jag när jag skrev det inte tog hänsyn till det faktum att den formel som jag argumenterade mot inte hade något självständigt värde för Lenin, utan var en förberedande formel som gällde ett speciellt skede. En sådan anklagelse vore korrekt och jag skulle godta den. Men det var ju trots allt just kamrat Kamenev och de andra som – mot Lenin – försökte göra denna dynamiska formel till en dogm och ställa den mot den framväxande revolutionens krav. Och det var just Lenin som förklarade för dem att deras ståndpunkt hindrade revolutionens nödvändiga utveckling. Jag upprepade bara hans åsikt och hans kritik i en mycket nedtonad och summarisk form. Hur kan man från detta härleda en tendens att revidera leninismen?

Vad gäller de ständiga försöken att dra fram en ”trotskism” som för länge sedan sattes ur spel av historien, kan man bara säga följande: i sitt förord solidariserar sig Trotskij med Lenins ståndpunkt i frågan om övergången från den demokratiska till den socialistiska revolutionen, men när han gör det säger han inget om att förkasta sin gamla formel om den permanenta revolutionen. Utifrån detta måste man dra slutsatsen att Trotskij på grundval av erfarenheterna från 1917 års revolution tolkar sin gamla formel i en leninistisk mening. Det är den enda slutsats man kan dra med avseende på detta – och inte ens det går att göra på grundval av förordet, där frågan om den permanenta revolutionen inte ens reses, eftersom den har lösts av historien, utan bara genom att jämföra förordet med mina gamla artiklar, som återspeglar olika politiska utvecklingsskeden. Och en sådan slutsats vore i viss utsträckning riktig. För mig var det grundläggande med formeln om den så kallade permanenta revolutionen övertygelsen om att revolutionen i Ryssland, som skulle inledas som en borgerlig revolution, oundvikligen skulle fullbordas av en socialistisk diktatur. Som jag har påvisat ovan var det centriska tendenser i fråga om taktiken som skilde mig från och ställde mig i opposition till bolsjevismen, medan det var min grundläggande politiska övertygelse – att den ryska revolutionen skulle överföra makten till proletariatet – som ställde mig i motsättning till mensjevismen och under alla stadier tenderade att driva in mig i bolsjevismens läger. Men allt detta är av underordnad betydelse i förhållande till den fråga som vi befattar oss med. Jag anser det hursomhelst vara helt skrottretande, att jag (som det påstås) skulle vara av uppfattningen att Lenin och bolsjevikpartiet kom över till ”min” formel för revolutionen efter att insett det felaktiga i sin egen formel.

Men jag måste tillstå att man kan dra vilka slutsatser man vill vad gäller frågan om att smygvägen ersätta leninismen med trotskismen, om man urskiljningslöst använder citat från olika tidsperioder under två årtionden och godtyckligt klumpar ihop dem, och speciellt om man tillskriver mig saker som jag aldrig har skrivit. Det är välkänt att vi mer än något annat under den pågående diskussionen har haft tillfälle att höra formuleringen ”Ingen tsar, utan en arbetarregering.” Jag tror att minst ett dussin författare (och hur många talare som helst!) har turats om att tillskriva mig denna felaktiga formel. Men jag måste säga att kungörelsen med denna titel, ”Ingen tsar, utan en arbetarregering”, skrevs på sommaren 1905 av Parvus,¹ som inte befann sig i landet medan jag vid denna tidpunkt

som kapitel 25 i **1905** (New York: Random House, 1972).

1 **A L Parvus** (1869-1924) var en framstående marxistisk propagandist och teoretiker under perioden innan Första

levde underjordiskt i Petrograd och inte hade någon som helst kontakt med honom. Denna kungörelse gavs ut av en utländsk förläggare *med Parvus personliga signatur*, och den återgavs inte av någon i Ryssland. Jag tog aldrig ansvaret för Parvus' felaktiga formulering. Under samma period skrev jag ett antal kungörelser, varav de viktigaste trycktes av bolsjevikernas hemliga tryckeri i Baku (på sommaren 1905). En av dessa vände sig till speciellt till bönderna. I ingen av mina kungörelser, varav majoriteten har grävts fram, ”hoppas” jag ”över” revolutionens demokratiska fas. Alla kräver en konstituerande församling och en jordbruksrevolution.

De artiklar som riktas mot mig innehåller oräkneliga fel av denna sort. Men det finns ingen anledning att dröja vid detta. Frågan är trots allt inte vilken formel jag personligen använde under de olika skedena i min politiska utveckling för att definiera revolutionens uppgifter och perspektiv, utan *huruvida jag har rätt – nu, 1924 – i min analys av det leninistiska sättet att närma sig den grundläggande taktiska frågan och dess nära band till oktoberrevolutionens förlopp*.

Ingen av mina kritiker har pekat på att jag har gjort något fel på detta område. Min teoretiska tolkning av oktoberrevolutionen lutar sig fullständigt på leninismen, precis som jag i det praktiska arbetet med att genomföra revolutionen marscherade i takt med Lenin.¹

Kapitel 5. Leninism och blanquism.

Nu måste vi återvända till den anklagelse som på samma gång är den mest fruktansvärda man kan tänka sig och den som är allra mest absurt omöjlig att stödja. Jag har, förstår ni, framställt Lenin som ”blanquist”(!!!) - och mig själv som i det närmaste revolutionens räddare från Lenins blanquism. Bara en fullkomlig politisk blindhet kan få någon att föra fram en sådan anklagelse.

Men vad var förevändningen för denna helt otroliga diskussion om ”blanquism”?

Under den demokratiska konferensen i september föreslog Lenin (från Finland där han gömde sig) till centralkommittén att Alexandrinka, där konferensen hölls, skulle omringas, deltagarna arresteras, Peter-Paul-fästningen intas, etc. I september var det ännu inte möjligt att genomföra denna plan i Petrogradsovjetens namn, eftersom sovjetorganisationen fortfarande inte var tillräckligt bolsjeviserad och följaktligen inte var lämplig för uppgiften: den militära revolutionskommittén existerade ännu inte. ”Detta sätt att ställa frågan”, skriver jag i mitt förord [sid 20] angående Lenins förslag i september, ”förutsatte att upproret skulle förberedas och genomföras genom partiets

världskriget. Trotskij bröt med honom 1914 när han blev en av ledarna för den krigsvänliga delen av den tyska socialdemokratin.

1 En författare har till och med hävdat att jag bedömer oktober – som Suchanov. Som kontrast till det hänvisar han till Lenins välkända artikel om Suchanovs bok. Uppenbarligen är trotskismen mot leninismen! Vår aktningvärda författare missar verkligen målet grovt. 5 februari 1923, det vill säga långt innan vi fick höra Lenins kommentarer, skrev jag ett brev till **Pravdas** redaktörer, där jag bland annat karakteriserade Suchanovs bok så här: ”Under de senaste dagarna har jag tittat igenom en av de nyligen publicerade delarna av Suchanovs **Minnen om revolutionen**. Jag tycker nog att denna bok bör få en dräpande recension. Det är svårt att tänka sig en mer fullständig karikatyr av intellektuell självcentrering. Först krälade han [Suchanov] i stoftet inför Kerenskij, sedan ledde han runt Tsereteli och Dan vid deras vänstra armbågar, och anmodade dem att uppföra sig på ädlast möjliga sätt, och sedan – läxade han upp bolsjevikerna om hur de skulle uppföra sig på ett verkligt revolutionärt sätt. Suchanov var så indignerad, och ädel, när Lenin gick under jorden efter julidagarna. Han, Suchanov, skulle aldrig ha betett sig så”, etc, etc. En recension gjordes i **Pravda**, skriven i den anda som fanns i mitt brev och tog till och med in en del av det. Från detta kan läsaren se hur benägen jag är att betrakta revolutionen ”som Suchanov”. - Trotskij's anmärkning.

förmedling och i dess namn, och att segern därefter skulle stadfästas av sovjetkongressen.” Av någon anledning har vissa kamrater av detta dragit slutsatsen att jag anser Lenins septemberförslag vara – blanquism!!! Jag kan absolut inte förstå vad blanquism har med det att göra. Blanquism innebär i själva verket en strävan att gripa makten i namn av en revolutionär minoritet, utan att grunda sig på arbetarklassen. Men hela kärnan i situationen i september-oktober 1917 var att *majoriteten av det arbetande folket följde vårt parti* och att majoriteten blev allt större. Följaktligen var frågan huruvida centralkommittén i det parti som följdes av majoriteten skulle ta på sig uppgiften att organisera det väpnade upproret, gripa makten, sammankalla sovjetkongressen och således sanktionera revolutionens fullbordade faktum. Att tala om blanquism när det gäller Lenins förslag är att på ett fruktansvärt sätt förvränga innebörden i grundläggande politiska begrepp.

Upproret är en konst: upprorets problem är öppet för olika lösningar, varav vissa är mer effektiva än andra. Lenins förslag i september hade den otvivelaktiga fördelen att ta fienden med överraskning, och förnekade honom chansen att få fram pålitliga trupper och gå till motoffensiv. Det brydsamma med förslaget var att det i viss mån inte bara skulle ta fienden med överraskning, utan också en del av arbetarna och garnisonen. Det skulle kunna ge upphov till förvirring i deras led och på så sätt försvaga vårt angrepp. Det var en viktig men rent praktisk fråga, och hade ingenting att göra med den principiella konflikten mellan blanquism och marxism.

Som alla vet antog inte centralkommittén Lenins förslag i september, och jag röstade tillsammans med alla andra i denna fråga. Det rörde sig här inte om en allmän definition av hela händelseutvecklingen, och absolut inte en konflikt mellan blanquism(!!!) och marxism, utan en konkret, specifik bedömning av de rent praktiska och i betydande omfattning tekniska villkoren för upproret, vars politiska förutsättningar redan var för handen.

Det var i denna mening jag påpekade att Lenin tvingades bedöma de rent praktiska förhållandena i situationen i Petrograd ”från underjorden”. Dessa ord har framkallat fullständigt oväntade protester. Och ändå upprepar jag här bara vad Vladimir Iljitj själv har sagt och skrivit om denna fråga. Vid Kominterns tredje kongress skrev han ”för att trösta” vissa ungerska kamrater som han hade behandlat hårt strax innan kongressen på grund av deras överdrivet ”vänsteristiska” ståndpunkt. ”När jag själv var politisk flykting... intog jag (vilket jag inser nu) flera gånger 'alltför vänsteristiska' ståndpunkter. I augusti 1917 var jag också politisk flykting, och lade i vårt partis centralkommitté fram ett alltför 'vänsteristiskt' förslag, som lyckligtvis uttryckligen avlogs. Det är helt naturligt att politiska flyktingar ofta antar ståndpunkter som är 'alltför vänsteristiska'.”¹ Vi kan se att Vladimir Iljitj kallade sin egen plan alltför långt till vänster, och att han förklarade sin ”vänsterism” med det faktum att han då var dömd till en tillvaro som politisk flykting. Även här har jag alltså bara lagt fram Lenins egen bedömning.

Icke desto mindre hade planen, som förkastades av centralkommittén, en *positiv* effekt på händelseutvecklingen. Lenin visste att det inte skulle saknas försiktighet, förtänksamhet och överhuvudtaget en tendens att slå till bromsarna, och han pressade därför på av all sin kraft, och försökte tvinga alla ansvariga partiarbetare och alla överhuvudtaget att se det väpnade upproret som

1 Lenin, *Collected Works*, vol 45, ”Till deltagarna i den sittande kommissionen om taktiken vid Kominterns tredje kongress” (7 juli 1921), s 203.

Det finns ett feltryck på dessa rader: planen som det hänvisas till skrevs inte i augusti utan i september. - Trotskijs anmärkning.

en praktisk uppgift som absolut inte gick att skjuta upp. Lenins brev i september hade inget gemensamt med blanquism(!!!), utan var en del av detta systematiska tryck mot partiet och var användbart och effektivt i så måtto som det tvingade folk att ge sig i kast med upprorets problem mer konkret, beslutsamt och djärvt.

En annan avgörande episod under oktoberrevolutionen är nära knutet till detta, nämligen Kerenskij's försök att förflytta Petrogradgarnisonen.

Jag går inte in på denna händelse därför att jag har någonting nytt att tillägga till vad som redan har sagts om denna fråga, utan helt och hållet därför att min redogörelse för denna episod har givit kamrat Kamenev förevändning att beskriva saker och ting som om jag ställde min "riktiga" politik mot Lenins "felaktiga" (blanquistiska) politik. Jag tänker inte här upprepa alla de i sanning frånstötande argument och antydningar som har gjorts om detta. Jag läste på nytt igenom de aktuella delarna av mitt förord, redan på förhand övertygad om att det inte ens finns en antydning till vad man tillskriver mig. Men i mitt förord fann jag mer än så: det finns ett stycke som helt klart och tydligt utesluter alla som helst misstolkningar om att jag hade någon "speciell" strategisk plan vad gällde Petrogradgarnisonen. Detta skrev jag i mitt förord: "När vi bolsjeviker fick majoriteten i Petrogradsovjeten fortsatte vi endast och betonade dubbelmaktens metoder. Vi tog oss an med att kontrollera och revidera ordern att sända garnisonen till fronten. På så sätt dolde vi Petrogradgarnisonens faktiska uppror bakom dubbelmaktens traditioner och förfaringssätt. Än mer, genom att i vår agitation formellt förena frågan om makten och sammankallandet av den andra sovjetkongressen utvecklade och fördjupade vi denna dubbelmaktens traditioner och förberedde den sovjetiska laglighetens ramar för det bolsjevikiska upproret i hela Ryssland." (Sid 21-22.)

Således gör jag inte redogörelsen i någon persons namn utan i namn av partiet ("vi bolsjeviker"). Och följaktligen utvecklas redogörelsen för kampen om garnisonen inte utifrån någons plan utan från den dubbelmaktens regim som vi hade ärvt från socialistrevolutionärerna och mensjevikerna. Kerenskij ville förflytta garnisonen till fronten, vilket enligt traditionen inte gick att göra utan att rådgöra med sovjeternas soldatsektion. Generalstaben vädjade till soldatsektionens presidium, men där var bolsjeviker redan starkt rotade. Så uppstod den konflikt vars fortsatta utveckling var av sådan betydelse för oktoberrevolutionen. Det var alltså så jag beskrev episoden med garnisonen, helt i linje med den faktiska händelseutvecklingen.

Men inte ens det räcker. Som om jag medvetet ville utesluta alla som helst misstolkningar, som exempelvis kamrat Kamenevs, skrev jag uttryckligen längre fram: "Om vår 'list' helt och hållet lyckades så berodde det på att den *inte var en skicklig plan som hade tänkts ut av någon uppfinningsrik strateg* som ville undvika inbördeskriget, utan var *en naturlig följd av den kompromissande regimens upplösning* och dess uppenbara motsättningar." (Sid 22.) Ordet "list" sattes inom citationstecken just för att visa att det inte handlade om någons subjektiva skicklighet utan berodde på den objektiva utvecklingen av de förhållanden som växte fram ur dubbelmakten. Förordet skriver rakt ut att det inte rörde sig om någon "skicklig plan som hade tänkts ut av någon uppfinningsrik strateg". Alltså framställs inte bara händelserna i partiets namn, det vill säga i namn av dess representanter i sovjeten, utan det slås klart och öppet fast att det inte rörde sig om individuella planer eller personlig skicklighet eller list.

På vad grundar man då påståendet att jag har förhärligat min politik på bekostnad av Lenins? På absolut ingenting. Från Finland kunde Lenin givetvis inte se eller ända från början känna till denna

episod eller följa den i alla dess utvecklingsskeden. Man kan anta, att om Lenin hade blivit underrättad i tid om alla detaljer om Petrogradgarnisonen, det vill säga om han hade grundat sig på egna personliga observationer, så kanske han inte hade varit så orolig för revolutionens öde. Men det hade säkert inte hindrat honom från att utöva de påtryckningar som han gjorde. Han hade otvivelaktigt rätt i att kräva att vi skulle gripa makten innan sovjetkongressen sammankallades, och det var bara tack vare hans påtryckningar som det genomfördes.

Kapitel 6. "Den kombinerade statstypen".

En central fråga under meningsmotsättningarna i oktober var frågan om det väpnade upproret för att gripa makten. Utan att på ett genomgripande sätt förstå Lenins sätt att närma sig denna fråga, går det uppenbarligen inte att förstå motsättningarna i oktober själva. I anslutning till detta vill jag nu, med ett exempel som har spelat en central roll i den nuvarande diskussionen, visa att många kamrater som anklagar mig för att avvika från leninismen i själva verket inte känner sin Lenin särskilt bra, och inte särskilt noggrant har tänkt igenom Lenins sätt att närma sig frågan om maktövertagandet.

I förordet nämnde jag i förbigående att författarna till brevet "Om den nuvarande situationen", när de gick mot att överta makten, tvingades anta ungefär samma ståndpunkt som det Oberoende socialdemokratiska partiets dåvarande ordförande Hilferding hade intagit vid ett visst tillfälle under den tyska revolutionen 1918-19 – nämligen att föreslå att sovjeterna skulle inlemmas i den demokratiska konstitutionen.

Denna min jämförelse har kritiserats särskilt hårt. Jag anklagas för det första för att helt felaktigt och till och med "oärligt" knyta samman kamrat Kamenevs ståndpunkt med Hilferdings. Samtidigt säger man till mig att Lenin också gjorde uttalanden med innebörden att sovjeterna kunde kombineras med den konstituerade församlingen, och att jag följaktligen återigen reviderar leninismen. Jag anklagas för att inte förstå övergångsfasen då partiet kämpade för sovjetmakten samtidigt som det ännu inte hade övergivit den konstituerande församlingen. Slutligen fördöms jag för att jag själv, när jag agiterade för sovjetmakten, talade för att sammankalla en konstituerande församling. Men precis som i de andra fallen är huvudanklagelsen att jag sägs jämföra Lenins ståndpunkt med Hilferdings: alltså en revidering av leninismen, ett förringande av leninismen. Låt oss se om det är fallet. Ett klagande av denna ytterst viktiga händelse kommer att kasta ett klart ljus även över frågan om meningsskiljaktigheterna 1917.

Det är förvisso sant att partiet vid den tiden kämpade för makt till sovjeterna och samtidigt för att den konstituerande församlingen skulle sammankallas. En av de mest populära agitatoriska parollerna sa, att om inte sovjeterna tog makten så skulle inte den konstituerande församlingen sammankallas, och om den sammankallades så skulle den bli ett verktyg för kontrarevolutionen. Det var just så Lenin och partiet lade fram frågan. Vägen till den konstituerande församlingen gick inte via den provisoriska regeringen och förparlamentet, utan via proletariats och fattigböndernas diktatur. Inte en konstituerande församling som skulle vara en viktig del av arbetarnas och böndernas stat. Det var den springande punkten. Mot Lenins väg med ett uppror ställde de som var mot att gripa makten med – förhoppningar om en konstituerande församling. De hävdade (se brevet "Om den nuvarande situationen") att borgarklassen "inte skulle våga" hindra den konstituerande församlingens sammankallande och att den inte befann sig i en position där den kunde manipulera

valen till den. De argumenterade att vårt parti skulle vara en mäktig opposition i den konstituerande församlingen, med ungefär en tredjedel av rösterna. Det fick dem att ha följande perspektiv: ”Sovjeterna, som har slagit rot i livet[?], kan inte krossas. Den konstituerande församlingen kan bara få stöd för sitt revolutionära[?] arbete från sovjeterna. Den konstituerande församlingen plus sovjeterna – det är den kombinerade statsinstitution som vi går mot.”

Det kombinerade statssystemet innebär alltså att makten, via den provisoriska regeringen, förparlamentet och den konstituerande församlingen som sammankallas av dem, fortfarande är i de borgerliga klassernas händer. Vi fyller rollen som opposition i den konstituerande församlingen och förblir samtidigt det ledande partiet i sovjeterna. Med andra ord det perspektiv på fortsatt dubbelmakt som under en period hade varit möjligt under de professionella klassarbetspolitikerna, socialistrevolutionärerna och mensjevikerna, men som skulle bli helt omöjlig i en situation där bolsjeviker skulle ha majoriteten i sovjeterna och en minoritet i den konstituerande församlingen.

Lenins inställning hade naturligtvis inget gemensamt med detta. Han sa: *Först* ska vi ta makten, *sedan* ska vi sammankalla den konstituerande församlingen, och om det behövs så slår vi ihop den med sovjeterna. På vilket sätt skilde sig Lenins ståndpunkt från de oppositionella författarna till brevet ”Om den nuvarande situationen”? När det gäller revolutionens centrala fråga: *frågan om makten*. Enligt Lenins uppfattning är både den konstituerande församlingen och sovjeterna organ för en och samma klass, eller förbund mellan egendomslösa klasser (proletariatet och landsbygdens fattiga). För Lenin hade frågan om att slå ihop den konstituerande församlingen med sovjeterna en teknisk, organisatorisk innebörd. För hans motståndare företrädde sovjeterna en klass (proletariatet och fattigbönderna) medan den konstituerande församlingen förblev ett organ för de besuttna klasserna. Att sikta på en sådan kombinerad statstyp var bara möjlig om man utgick från illusoriska förhoppningar om att de maktlösa sovjeterna skulle fungera som ”en revolver mot borgarklassens tinning” och att borgarklassen skulle ”kombinera” sin politik med sovjeternas politik.

Det var just här likheten fanns med Hilferdings ståndpunkt. Under sin mest vänsterinriktade period gick Hilferding mot proletariatets diktatur och föreslog att sovjeterna skulle tas med i konstitutionen som ett sätt att pressa de besuttna klasserna, det vill säga som en revolver som inte skulle skjuta!

Eller är det fortfarande oklart? Låt oss då vända oss till det för oss allra mest behöriga vittnet och uttolkaren: Lenin. Om mina kritiker hade gjort det på ett lämpligt och uppmärksamt sätt, så hade de besparat sina läsare en hel del förvirring. Vi öppnar Lenins arbeten och hittar där ”Brev till kamrater”, från 16-17 oktober 1917, med följande i sanning anmärkningsvärda rader:

Här kan våra bedrövliga pessimister inte slingra sig undan. Att avstå från upproret är detsamma som att avstå från att makten överlämnas till sovjeterna, det är detsamma som att ”flytta över” alla förhoppningar och förväntningar på den goda bourgeoisin, som ”lovat” att inkalla konstituerande församlingen.

Är det så svårt att förstå att konstituerande församlingen är *tryggad* och dess framgång garanterad, *om makten* ligger i händerna på sovjeterna? Det har bolsjeviker sagt tusen gånger. *Ingen* har någonsin försökt vederlägga det. [Kursivering i original.] En sådan ”kombinerad typ” erkände alla. Men att nu med ordvändningen ”kombinerad typ” *smuggla igenom ett avståndstagande från maktens övergång till sovjeterna, att smuggla*

igenom det i hemlighet, emedan man fruktar att öppet förkasta vår paroll – vad är det för något? Kan någon finna ett parlamentariskt uttryck för att karakterisera detta?

[Trotskijs kursivering.]

Vår pessimist fick det träffande svaret: ”Är det en revolver utan kula”? Blir svaret ja, så betyder det en direkt övergång till personer som Lieber och Dan, vilka tusentals gånger förklarat att sovjeterna är en ”revolver” och tusentals gånger bedragit folket, ty *under deras välde* har sovjeterna visat sig vara nollor.

Men om man säger en revolver ”med kula”, så betyder det just en *teknisk* förberedelse till ett uppror, ty kulan måste anskaffas, revolvern måste laddas, och förresten räcker det inte med en enda kula.

Antingen övergång till personer som Lieber och Dan och *öppet* avståndstagande från parollen ”All makt åt sovjeterna” eller uppror. Någon medelväg finns inte.¹

När man läser dessa slående rader är det som om Lenin bara lägger sin röst till den nuvarande diskussionen. Utan att invänta några ytterligare förklaringar förkunnar Lenin att formeln ”kombinerad typ” av stat används för att ”smuggla igenom” politiska tankar som står i direkt motsättning till de teorier som han, Lenin, stöder. Och när jag i mitt förord på ett mycket nedtonat sätt upprepade Lenins karakterisering av den ”kombinerade staten” grundad på dubbelmakten, så förkunnade mina kritiker att jag viftade med leninismens fana medan jag *smugglade igenom* - ”trotskismen”! Är inte detta i sanning häpnadsväckande!? Avslöjar det inte hela den mekanism med vilken den ”trotskistiska” faran i partiet har åstadkommit? Om man med ”trotskism” (i den gamla meningen från innan kriget) ska förstå försöken att försona i grunden oförsonliga strömningar, då skulle en ”kombinerad” statstyp utan att gripa makten utan tvekan med rätta teoretiskt kunna betecknas som ”trotskism” i denna betydelse. Men jag tillhörde inte de som förespråkade denna sorts ”trotskism”. Och det är inte jag som nu efter händelsen försvarar den mot Lenin.

Jag förmodar och hoppas att frågan nu står klar. Hursomhelst är jag inte förmögen att göra den klarare. Man kan inte säga något *för* Lenin klarare än vad han själv gjorde. Och ändå tillrättavisar man mig och påstår att till och med ungtkommunisterna har insett mina misstag. Sådana ungtkommunister följer i kölvattnet på vissa äldre kamrater och visar tyvärr bara hur dåligt de har läst på, eller hur dåligt de har förstått, Lenin i oktoberrevolutionens grundläggande fråga: frågan om makten.

Det citat från Lenin som så grundligt sammanfattar och uttömmer vår debatt om den ”kombinerade statstypen” daterar sig från mitten av oktober, det vill säga tio dagar innan upproret. Men han återvände till samma fråga senare. Med skoningslös teoretisk klarhet formulerade Lenin den revolutionärt marxistiska inställningen i denna fråga 26 december 1917, det vill säga två och en halv månad efter det just citerade ”Brev till kamrater”. Oktoberupproret låg redan långt bakom oss. Sovjeterna hade makten. Ändå såg sig Lenin, som inte på ett konstlat sätt brukade dra upp gamla överspelade motsättningar om det inte fanns pressande skäl att göra det, nödsakad att 26 december, det vill säga innan sammankallandet av den konstituerande församlingen, återvända till denna omdiskuterade fråga. Så här står det om denna fråga i hans ”Tesar om den konstituerande församlingen”: ”Varje direkt eller indirekt försök att granska frågan om konstituerande församlingen

1 Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 7, s 313.

ur en formellt juridisk synpunkt, inom den vanliga borgerliga demokratins ram, utan hänsyn till klasskampen och inbördeskriget, är ett förräderi mot proletariats sak och en övergång till bourgeoisins ståndpunkt. Det är den revolutionära socialdemokratins ovillkorliga plikt att varna alla och envar för detta fel, som några bolsjevikiska ledare förfallit till, då de inte förmått att bedöma oktoberupproret och den proletära diktaturens uppgifter.”¹

Som vi ser ansåg Lenin det vara sin ”ovillkorliga plikt” att varna ”*alla och envar*” för det fel som visade sig under diskussionen om den ”kombinerade” statstypen. Han ansåg det nödvändigt att utfärda varningen i en mycket barsk ton, två månader efter det segerrika upproret. Men vi har sett att vissa kamrater till hälften har glömt och till hälften misstolkat poängen i denna varning. Men än idag är den lika viktig på det internationella området – och följaktligen även för oss. Trots allt står alla kommunistpartier fortfarande inför uppgiften att faktiskt störta den demokratiska staten. Det är en oerhört svår uppgift. I de länder där demokratin har existerat under lång tid kommer det att bli tusen gånger svårare än det var för oss. Formellt delar alla kommunister uppfattningen att ”förneka” den formella demokratin. Men det löser givetvis inte på något sätt problemet. Det viktigaste återstår: att revolutionärt störta en demokrati som har trängt in djupt i nationens vanor, att störta den i praktiken.

Trycket från den borgerligt demokratiska allmänna opinionen är ett ytterst mäktigt hinder på denna väg, och det måste vi inse och bedöma redan på förhand. Detta motstånd tränger oundvikligen in i själva de kommunistiska partierna, och ger upphov till grupperingar som återspeglar detta motstånd. Redan på förhand kan vi vara säkra på att den mest utbredda, normala, typiska formen av ”samarbete” med den borgerliga demokratin utan tvekan kommer att vara just tanken på en ”kombinerad stat” - för att slippa ifrån upproret och maktövertagandet. Detta härrör på ett naturligt sätt från hela situationen, alla traditioner, ur hela förhållandet mellan klasserna. Det är därför det är nödvändigt att ”varna alla och envar” för denna oundvikliga fara, som kan visa sig vara ödesdiger för mindre härdade partier. Det är därför vi måste säga till de europeiska kamraterna: Titta, här i Ryssland, till och med i vårt enastående parti, fick illusioner om demokratin, om än på ett unikt sätt, i det avgörande ögonblicket inflytande över framstående revolutionärens medvetande. Denna fara är oändligt mycket större hos er. Förbered er inför den. Studera erfarenheterna från oktober. Tänk igenom dem i hela deras revolutionära påtaglighet. Införliva dem i ert kött och blod! Att utfärda sådana varningar är inte att ersätta leninismen. Nej, det är att lojalt och troget tjäna leninismen.

Kamrat Zinovjev frågar om oppositionen före och under oktober mot att gripa makten var en högergrupp, eller högerströmning eller högerflygel. Denna fråga – som man inte skulle tro är någon fråga alls – besvarar Zinovjev nekande. Hans svar är rent formalistiskt: eftersom bolsjevikpartiet är monolitiskt, så kunde det inte finnas någon högerflygel inom det i oktober. Men det är uppenbart att bolsjevikpartiet inte är monolitiskt i den meningen att det aldrig någonsin *uppstod* några högerströmningar, utan i den meningen att det alltid på ett framgångsrikt sätt *tog itu med* sådana strömningar. Ibland uteslöt det dem, andra gånger införlivade det dem. Så var det under oktoberperioden. Det verkar inte finnas något att diskutera här: i det ögonblick då revolutionen hade mognat, uppträdde en opposition i partiet. Följaktligen var det en opposition från höger och inte från vänster. Som marxister kan vi trots allt inte begränsa oss till en rent psykologisk karakterisering av oppositionen: ”vacklan, tvivel, obeslutsamhet, etc”. Denna vacklan var politisk och ingenting annat.

1 Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 7, s 388-89.

Denna vacklan ställde sig i motsättning till proletariats kamp om makten. Oppositionen gavs en teoretisk grund och den fördes med politiska paroller.

Hur kan man vägra att politiskt karakterisera en opposition i partiet som i det avgörande ögonblicket går emot proletariats maktövertagande? Och varför måste man avstå från att göra en sådan politisk bedömning? Jag vägrar att förstå det. Man kan naturligtvis lägga fram problemet på ett psykologiskt och personligt sätt, exempelvis: *Var det en slump eller ej* att den ena eller andra kamraten hamnade bland de som var mot att gripa makten? Jag tog inte alls upp den frågan, eftersom den ligger utanför en utvärdering av strömningar under partiets utveckling och dess historia. Det faktum att vissa kamraters opposition varade under månader medan andras varade under veckor kan bara vara av personlig, biografisk betydelse, men påverkar inte en faktisk politisk bedömning av deras ståndpunkt. Deras inställning återspeglade den borgerliga allmänna opinionens tryck på partiet under en period då en dödlig fara hängde över det borgerliga samhällets huvud. Lenin anklagade oppositionens representanter för att ha en "ödesdiger" optimism i förhållande till borgarklassen och "pessimism" angående proletariats revolutionära styrkor och förmåga. Var och en som bara läser om Lenins brev, artiklar och tal från denna period kan lätt se att det finns en röd tråd i dem, i form av att ständigt karakterisera oppositionen som en högerflygel som återspeglar borgarklassens tryck mot det proletära partiet på randen till maktövertagandet. Och denna karakterisering inskränks inte till bara till perioden av hård kamp mot högeroppositionen, utan den upprepas av Lenin avsevärt senare. I slutet av februari 1918, med andra ord fyra månader efter oktoberrevolutionen, under den "våldsamma" kampen mot vänsterkommunisterna, kallade Lenin motståndarna mot oktober för "opportunisterna".¹ Man kan givetvis angripa även denna bedömning: kan det finnas opportunisterna i en opposition inom det bolsjevikiska partiet? Men ett sådant formalistiskt argument är meningslöst när det rör sig om en politisk bedömning. Och detta var en politisk bedömning från Lenin, underbyggd av honom och överhuvudtaget ansedd som självklar inom partiet. Jag vet inte varför man nu sätter ett frågetecken efter den.

Varför är det så viktigt med en riktig politisk bedömning av oppositionen i oktober? Därför att den har en internationell betydelse, den kommer att få sin fulla innebörd först i framtiden. Här kommer vi direkt till en av oktobers viktigaste lärdomar, och efter de negativa erfarenheterna från Tysklands oktober antar denna lärdom nu enorma dimensioner. Vi kommer att stöta på denna lärdom under varje proletär revolution.

Bland den proletära revolutionens många svårigheter finns det en som är klart avgränsad, konkret och specifik: den härstammar ur problemet med en *revolutionär partiledning*. I samband med skarpa svängar i situationen kan till och med det mest revolutionära parti, som Lenin ofta sa, riskera att bli förbisprunget och ställa gårdagens paroller eller kampmetoder mot de nya uppgifterna och kraven. Och allmänt sett kan det inte finnas någon skarp sväng än den som skapas av proletariats behov av ett väpnat uppror. Och det är där faran uppstår av ett oproportionerligt förhållande mellan partiets ledarskap, partiets politik i sin helhet, och klassens agerande. Under "normala" förhållanden, det vill säga när det politiska livet flyter fram ganska långsamt, kan sådana felaktiga proportioner rättas till utan att det blir någon katastrof, även om det ibland kan bli en del förluster. Men under allvarliga revolutionära kriser finns det inte nog med *tid* för att rätta till oriktiga proportioner, och så att säga rätta till fronten under pågående eldgivning. Den revolutionära krisens

1 Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 7, s 468-69, "Om den revolutionära frasen".

mest intensiva månader går, genom själva sin natur, allra snabbast. Skillnader mellan det revolutionära ledarskapet (vacklan, tveksamhet, en vänta-och-se inställning) och revolutionens objektiva uppgifter kan ibland, redan under loppet av några veckor eller till och med dagar, leda till katastrof, till att man förlorar sådant som det tagit år av arbete att förbereda.

Skillnader mellan partiets ledarskap och partiet (eller klassen, eller hela situationen) kan givetvis också vara av motsatt karaktär: när ledningen *springer före* revolutions utveckling, och misstar graviditetens femte månad för den nionde. Det mest iögonenfallande exemplet på denna sorts skillnad upplevde vi i Tyskland i mars 1921. I partiet fanns det en extrem form av "ultravänsterismens barnsjukdom", och som ett resultat av det kupppolitik (revolutionär äventyrspolitik). Även denna fara är en realitet för framtiden. Av denna orsak äger lärdomarna från Kominterns tredje kongress fortfarande sin fulla giltighet.

Men erfarenheterna i Tyskland förra året visade på ett skarpt och intensivt sätt den motsatta faran. Situationen var mogen men ledarskapet sackade efter. Medan ledarskapet kom ikapp situationen, förändrades den: massorna drog sig tillbaka och styrkeförhållandena försämrades snabbt.

Det fanns naturligtvis många speciella nationella särdrag i nederlaget i Tyskland förra året, men det fanns också en del ytterst typiska drag som utgör en allmän fara. Det kan kallas det revolutionära ledarskapets kris. Det proletära partiets lägre led är relativt sett mycket mindre mottagliga för trycket från den borgerligt demokratiska opinionen. Men vissa delar av de övre skikten och mellanskikten i partiet kommer oundvikligen att, i större eller mindre omfattning, i det avgörande ögonblicket utsättas för borgarklassens materiella och ideologiska skräckvälde. Man kan inte vifta undan denna fara.

Det finns naturligtvis ingen säkerhetsanordning som i alla lägen kan användas mot denna fara. Men den första åtgärden för att bekämpa en fara är att inse dess ursprung och karaktär. Uppkomsten (eller tillväxten) av en högergruppering i ett kommunistiskt parti under en "oktober"-period återspeglar å ena sidan de enorma objektiva svårigheterna och farorna, och å den andra den borgerliga allmänna opinionens ursinniga tryck. Det är den grundläggande betydelsen av en högergruppering. Det är därför det är oundvikligt med vacklan och tveksamhet i kommunistpartiet just vid den tidpunkt då de är som allra farligast. Denna vacklan och dessa diskussioner var i vårt fall av minimal betydelse. Det är därför det var möjligt för oss att genomföra oktober. I den motsatta ytterligheten har vi det tyska kommunistpartiet, där man missade en revolutionär situation, och den interna krisen i partiet var så svår att den ledde till att hela partiledningen byttes ut. Med största sannolikhet kommer alla kommunistpartier att hamna någonstans mitt emellan dessa ytterligheter under sina "oktober"-perioder. En av partiernas och hela Kominterns viktigaste uppgifter är att i så stor utsträckning som möjligt minska det revolutionära ledarskapets oundvikliga kris. Det kan de bara göra genom att förstå våra erfarenheter från oktober och det politiska innehållet i vår partiopposition i oktober.

Kapitel 7. De nuvarande problemen.

Som en övergång från lärdomarna och bedömningarna av det förgångna till dagens problem, ska jag börja med en partisk men ytterst målande och skarp anklagelse, som slog mig genom att den var så oväntad.

En av mina kritiker gick så långt att han sa att jag i mina Lenin-memoarer¹ lade ”ansvaret”(?!?) för den Röda terrorn på Lenin. Exakt vad skulle en sådan tanke kunna innebära? Den förutsätter uppenbarligen ett visst behov att *ta avstånd från* ansvaret för terrorn som ett av den revolutionära kampens verktyg. Men varifrån uppstår ett sådant behov? Det kan jag inte förstå, varken politiskt eller psykologiskt.

Det är sant att de borgerliga regeringar som kommer till makten med hjälp av revolutioner, palatsrevolutioner, sammansvärjningar etc, alltid har sett sig nödsakade att kasta glömskans slöja över de villkor under vilka de kom till makten. När de väl har konsoliderat och befast sina ställningar och utvecklat de nödvändigt konservativa vanorna, har det varit ett ständigt återkommande drag hos de borgerliga regeringar som kommit till makten med hjälp av våldsamma medel att släta över och förfalska sitt ”olagliga” förgångna, och radera alla minnen av blodigt våld ur detta förgångna.

Men hur kan proletära revolutionärer känna ett sådant behov? Vi har existerat som stat i mer än sju år. Vi har diplomatiska förbindelser med Storbritanniens ärkereaktionära regering. Vi tar emot adliga ambassadörer. Men vi backar inte en tum från de metoder som förde vårt parti till makten, och vilka genom erfarenheterna i oktober har lagts till den revolutionära världsörelsens mäktiga arsenal. Det finns idag inte mer anledning att förkasta de revolutionära våldsmetoder som vi använde eller att hålla tyst om dem än vad det gjorde under de dagar då vi tvingades ta till dem för att rädda revolutionen.

Ja, vi tar emot adliga ambassadörer, och vi tillåter privat kapitalistisk handel, och på denna grund har uppfattningar av typen Sucharevka-marknaden återuppstått.² Detta är givetvis en allrysk Sucharevka, som är tvungen att underkasta sig sovjetmakten, men den är fylld av drömmar och förhoppningar om att sovjetregeringen, som har kommit till makten med hjälp av de mest ”olagliga” och ”barbariska” medel, kommer att skaffa sig ett visst mått av förstånd och så småningom bli en verkligt ”civiliserad”, ”rättskaffens” och demokratisk, det vill säga konservativt borgerlig makt. I så fall skulle inte bara vår underutvecklade borgarklass utan också världsbourgeoisin med glädje förlåta sovjetmakten för dess ”olagliga” ursprung om de kände sig säkra på att vi själva skulle sluta att påminna folk om det. Men eftersom vi inte tänker ändra vår klasskaraktär det minsta, och eftersom vi har behållit hela vårt förakt för den borgerliga allmänna opinionen, så kan vi inte behöva avsäga oss vårt förflutna, och ”kasta av” oss ansvaret för den Röda terrorn.

Så fullständigt ovärdig själva denna tanke är att vilja kasta över ansvaret på – Lenin. Vem skulle vilja ”kasta av sig det” på honom? Han har redan tagit på sig det fulla ansvaret. För oktober, för revolutionen, för störtandet av den gamla samhällsordningen, för den Röda terrorn, för inbördeskriget – i arbetarklassens och historiens ögon tar han det fulla ansvaret för allt detta, och han kommer att göra det ”i evighet”.

Eller man kanske syftar på överdrifterna, de alltför kraftiga reaktionerna. Men var och när genomfördes en revolution utan fall av ”att gå till överdrift”, att begå ytterligheter? Så många gånger Lenin förklarade denna enkla tankegång för brackorna som hade rasat ihop av skräck inför överdrifterna i april, juli och oktober!

1 Trotskijs Lenin-memoarer finns tillgängliga på engelska, **Lenin: Notes for a Biographer**, New York: G P Putnam's Sons, 1971.

2 Sucharevka var den största och mest kända av Moskvas svarta marknader.

Ingen makt och ingen person kan ta ifrån Lenin ”ansvaret” för den Röda terrorn. Inte ens vissa alltför fogliga ”försvarare”. Den röda terrorn var ett av revolutionens nödvändiga vapen. Utan den skulle den ha gått under. Mer än en gång tidigare har revolutioner gått under på grund av att det arbetande folket varit alltför godhjärtat, obeslutsamt och överhuvudtaget alltför godmodigt. Trots allt det tidigare hårdandet innehöll till och med vårt parti drag av denna godmodighet och sorglös ”revolutionära” inställning. Ingen hade på förhand tänkt igenom revolutionens alla oerhörda svårigheter, dess inre och yttre faror, så grundligt som Lenin. Ingen insåg så klart redan före omvälvningen, att den revolutionära makten, som var omringad av fiender på alla kanter, inte skulle kunna överleva utan repressalier mot de besuttna klasserna, utan åtgärder som skulle innebära den värsta formen av terror i historien. Bit för bit bibringade Lenin denna sin förståelse (och den enorma viljekoncentration i att vara redo för strid som följde av den) till sina närmaste medarbetare, och via dem och med dem till hela partiet och till arbetarmassorna. Det var precis detta jag talade om i mina Lenin-memoarer. Jag beskrev hur Lenin under revolutionens första dagar, när han överallt upplevde vårdslöshet, en lättsinnig inställning och överdriven självsäkerhet inför de hotande farorna och katastroferna, vid varje vändning lärde sina medarbetare att revolutionen bara kunde räddas om den blev mer allvarlig och beväpnade sig med den Röda terrorns svärd. Det är detta jag talade om i mina memoarer. Om Lenins stora klarsynthet, karaktärsstyrka och revolutionära skoningslöshet – som fanns jämte hans stora personliga medmänsklighet. Att söka efter något annat i mina ord, att i dem hitta en strävan att ”lägga” ansvaret för terrorn ”vid Lenins fötter”, kan bara den göra som är politiskt trögtänkt och psykologiskt fullständigt småaktig.

Om jag skulle vilja kasta kring mig giftiga insinuationer lika lättvindigt som vissa av kritikerna gör, så skulle jag säga att om man letar efter NEP-istiska tendenser så ska man inte börja med mig utan med dem där själva tanken att fördöma den Röda terrorn kan existera. Och om vissa av Sucharevka-avskummet skulle ta dessa och liknande anklagelser på allvar och börja bygga sina förhoppningar på dem, så skulle det bara innebära att mina belackare har skapat ett trotskistiskt spöke som passar Sucharevka. Det skulle inte finnas någon som helst förbindelse mellan spöket och mig.

Man ska överhuvudtaget använda argument som har sitt ursprung i Sucharevkas marknadsmentalitet med största försiktighet. Naturligtvis jublar all våra olika fiender över varje motsättning, varje diskussion, som äger rum bland oss, och de försöker vidga varenda spricka. Men för att kunna dra den ena eller andra slutsatsen av deras bedömningar, måste man för det första undersöka om de vet vad de talar om – ty bara en seriös, affärsmässig och bestämt grundad bedömning av en *intelligent* fiende kan vara av symptomatisk betydelse. Och för det andra måste man undersöka om de har utarbetat sina uppfattningar speciellt för att skärpa meningsmotsättningarna genom att gjuta olja på elden i vår diskussion. Detta gäller i synnerhet emigrantpressen, som inte har några direkta politiska mål, eftersom den inte har någon masspublik, och som därför till största delen spekulerar i att den kan få återspegla sina uppfattningar i sovjetpressen.

Jag ska bara återge ett enda exempel, men ett som jag anser vara betecknande. Vår press har rapporterat att den mensjevikiska *Sotsialistitjeskij Vestnik* under förra årets diskussioner ställde stora förhoppningar till ”oppositionen” eller vissa delar av den. Jag har inte kunnat bekräfta denna artikel men jag medger helt och fullt möjligheten att så skarpsinniga realister som Dan och company, som tillbringade sina liv med förhoppningar om att borgarklassen skulle bli demokratisk, nu är uppfyllda av förhoppningar om att bolsjevikpartiet ska bli mensjevikiskt. Men jag råkade titta på nummer 7 av

den högermensjevikiska tidskriften *Zarija* [Gryning] och hittade av en ren slump en artikel av en S Ivanovitj, med följande kritik mot Dan och companys förhoppningar om bolsjevikpartiets utveckling: ”Kanske de [Dan och company] känner till något om denna opposition som ingen annan känner till. Men om de bara känner till vad alla andra vet, så kan det inte vara dem obekant att just RKP:s [ryska kommunistpartiets – öa] opposition innehåller diktaturens mest utopiska anhängare, ortodoxins mest benhårda försvarare, som har gjort sitt inflytande känt under de senaste utbrotten av vänstervansinne, i den NEP-fientliga linjen etc. Exakt hur kan dessa ortodoxa 'oktobermänniskor', med plattformens [Dans] ord, ge upphov till 'element som... på grund av sin position kan spela en viktig roll i att förbereda en demokratisk likvidering av diktaturen'? Plattformen menar att allt detta kan genomföras 'under tryck från arbetarrörelsen som utvecklar sig och får ett klassmedvetande.' Men detta är en helt godtycklig hypotes, och en som livet själv tillbakavisade redan innan den hittade vägen till plattformen. Det var just under inverkan från en lång rad stormiga strejker, som ibland till och med reste politiska krav, som oppositionen i RKP krävde ett stärkande av diktaturen, borgarklassens blod och en ny inriktning. Livet har visat att oppositionen för fram diktaturens mest inbitna demagoger, men plattformen tänker sig att demokratiska element ska uppstå från denna källa... Så irrationellt livet är som avviker så mycket från plattformen!” (*Zarija*, nr 7, s 197.)

Jag återger detta citat från en vit mensjevikisk skurk här, i en artikel om partiets interna problem, med en känsla av olust. Det vore mig helt fjärran att ens tänka på att dra några politiska slutsatser från detta citat – med ett undantag: Akta er för emigranternas kommentarer och uppfattningar! Akta er för lämpligt utvalda anmärkningar i den europeiska borgerliga pressen!

Det är alltid av värde att begrunda fiendens synpunkter. Men det måste göras på ett kritiskt sätt och utan att tillskriva fienden mer skarpsinne än han egentligen besitter. Låt oss inte glömma att borgarklassen gör bedömningar helt i blindo om frågor som de inte alls begriper, men vilka är det viktigaste innehållet i vårt arbete. Låt oss inte glömma att den världskapitalistiska pressen mer än en gång under sovjetregimens existens förkunnade att Lenins försökte få tillbaka Ryssland på ett nationellt konservativt spår, men att ”vänsteristerna” hindrade honom – med Bucharin eller Zinovjev eller undertecknad bakom denna beteckning. Var dessa uppfattningar verkligen tecken på något annat än borgarklassens tjockskallighet vad gäller den proletära diktaturens uppgifter? Speciellt är det otillåtet att agera på ett sådant sätt att våra egna vinklade och påhittade anklagelser, plågade av hopp och önskningar som de är, vilseleder den borgerliga pressen, och sedan framställa denna press' förvrängda återgivningar av våra ord som en borgerlig värdering som det är värt att begrunda. På så sätt framställer vi skuggan av vårt eget påhittade spöke som verkligheten!

För att sprida det ”trotskistiska” spöket, som byggdes upp med en kombination av gamla citat och en del kritik, eller ge det lite aktualitet, så har speciellt kamrat Zinovjev fört fram frågor om den *nuvarande inhemska politiken* – förvisso i en mycket allmän och diffus form. Jag har inte tagit initiativet till en diskussion om dessa frågor. Och kamrat Zinovjev hänvisar till inte några speciella sammandrabbningar kring dessa frågor.

Mitt förord är inte någon grund för att diskutera dessa frågor. Ingenstans har jag ifrågasatt trettonde kongressens beslut, och i allt mitt arbete har jag följt dem in i minsta bokstav. Men på ett eller annat sätt har mitt förord ändå inte tolkats mot bakgrund av nederlaget för den tyska revolutionen, utan mot bakgrund av av förra årets diskussioner. I samband härmed har mitt förord blivit en förevändning för att resa frågor om min ”linje” i sin helhet.

Jag påstår försöka försvaga partiets ledande roll i staten. Jag kan inte på minsta sätt acceptera denna anklagelse. För att närma sig denna allmänna fråga på ett helt specifikt sätt, vill jag bara påminna om att centralkommittén i ett antal politiska uttalanden nyligen än en gång uttalade sig helt kategoriskt mot att partiorgan skulle *sätta sig själva i stället* för sovjetmaktens lokala organ. Är det sannolikt att detta kommer att försvaga partiets roll? Nej, en korrekt tillämpning av denna linje kommer bara att stärka och befästa partiets roll. Inom dessa ramar kan det givetvis finnas meningsskiljaktigheter av praktisk karaktär. Men inte ens i fråga om sådana rent praktiska motsättningar åberopar kamrat Zinovjev några nya exempel, ty i vårt praktiska arbete har det inte existerat några.

Inte heller kan jag på något sätt godta anklagelsen att jag försöker förvandla partiet till ett gytter av fraktioner och grupperingar – i det brittiska Labour-partiets anda. Den parodiska karaktären på detta påstående talar för sig själv. Vare sig min tolkning av oktoberrevolutionens lärdomar är riktig eller ej, så är det helt omöjligt att betrakta min bok om oktober som ett verktyg för en fraktionell gruppering. Jag ställde inte mig själv något sådant mål, och inte heller kunde jag ha gjort det. Det är allmänt sett absurt att tro att det i ett härskande parti med en stor medlemsmassa går att bygga upp en ”gruppering” på grundval av historiska tolkningar.

Jag tänker inte gå in på frågorna om ”specialister”, finanser, den statliga planeringskommissionen och så vidare, ty där finns ingenting att ”diskutera”, och jag har inte på något sätt givit någon förevändning att resa dessa frågor igen.

Slutligen återstår frågan om mitt underskattande av bönderna, som påstås vara grunden för mina verkliga och inbillade fel. Jag kommer inte att diskutera det förgångna, eftersom det skulle leda oss in i omöjliga labyrinter. Jag tänker inte uppehålla mig vid att mitt misstag i Brest-Litovsk inte härstammade från att jag ”ignorerade” bönderna (jag räknade inte med att de skulle utkämpa ett revolutionärt krig) utan från förhoppningar om en snabbare utveckling av den revolutionära rörelsen i Tyskland.¹ Men med tanke på nutiden och framtiden, känner jag mig förpliktigad att ta upp denna grundläggande, formlösa men ack så envisa anklagelse.

För det första måste jag tillbakavisa den löjliga uppfattningen att formeln ”permanent revolution” för mig är någon sorts fetisch eller trossats från vilken jag härleder alla mina politiska slutsatser och

1 Men jag kan inte låta bli att kommentera Kuusinenens fullkomligt barbariska förvrängningar av historien om Brest-Litovsk. Hans version låter så här: jag reste till Brest-Litovsk med instruktioner från partiet att skriva under avtalet, i händelse av ett ultimatum. Jag bröt mot dessa instruktioner på eget initiativ och vägrade skriva under. Denna lögn har inga gränser. Jag for till Brest-Litovsk med en enda uppgift: att förlänga förhandlingarna så långt det gick, och i händelse av ett ultimatum göra upp om ajournering och återvända till Moskva för att delta i centralkommitténs beslut. Bara kamrat Zinovjev föreslog att jag skulle få instruktioner om att omedelbart skriva under avtalet. Men det förkastades av alla andra röster, inklusive Lenins. Alla var naturligtvis överens om att en förlängning av samtalen skulle försämra villkoren i avtalet. Men de tyckte att denna negativa faktor skulle uppvägas av de positiva propagandaeffekterna.

Det var så jag agerade i Brest-Litovsk. När saker och ting ledde fram till ett ultimatum, lyckades jag få till stånd ett uppehåll i förhandlingarna, återvände till Moskva, och frågan diskuterades i centralkommittén. Det var inte jag personligen, utan centralkommitténs majoritet, som på mitt förslag beslutade att inte skriva under. Det var också det beslut som majoriteten vid den allryska partikonferensen tog. Jag reste till Brest-Litovsk för sista gången med ett helt klart partibeslut – **att inte skriva under**. Allt detta går med lätthet att bekräfta i centralkommitténs protokoll. Kuusinen har grovt förvanskat historien om Brest-Litovsk. Men jag lämnar frågan öppen att det kanske inte handlar om illvilja, utan helt enkelt dålig kunskap och oförmåga att förstå. - Trotskijs anmärkning.

slutledningar, i synnerhet vad gäller bönderna. Det finns inte skuggan av sanning i detta sätt att framställa saker och ting. Efter att jag hade skrivit om den permanenta revolutionen, i syfte att för mig själv klargöra den revolutionära utvecklingens *framtida* inriktning, gick det många år. Revolutionen själv genomfördes, och sovjetstatens ytterst rikhaltiga erfarenheter ägde rum. Kan någon på allvar tro att min nuvarande hållning gentemot bönderna inte avgörs av vårt partis gemensamma erfarenheter, utan av mina personliga erfarenheter och teoretiska minnen om hur jag, det och det året, förväntade mig att den ryska revolutionen skulle utveckla sig?

Vi har gått igenom, och till och med lärt oss ett och annat från, det imperialistiska kriget, Kerenskij's styre, jordkommittéerna, bondekongresserna, kampen mot högern inom det socialistrevolutionära partiet, och dagarna med ständiga möten av soldatdeputerade i Smolnij, när vi kämpade om inflytande över de beväpnade bönderna. Vi har erfarenheterna från freden i Brest-Litovsk, då en stor del av partiet, under ledning av gamla bolsjeviker som inte hade något som helst samband med den "permanenta revolutionen", satte sitt hopp till ett revolutionärt krig och lärde partiet en hel del genom de erfarenheter som kom från deras misstag. Vi har perioden då Röda armén bildades, när partiet med hjälp av en rad experiment och försök skapade ett militärt förbund mellan arbetarna och bönderna. Vi har perioden med spannmålsrekvisitioner och de svåra klasskonflikter som ägde rum på denna grundval, och så vidare. Sedan vände sig partiet till mellanbonden, vilket gradvis ledde till en betydande förändring av partiets inriktning – återigen givetvis på samma principiella grundvalar. Därefter genomfördes övergången till NEP och fri handel med spannmål, med alla de konsekvenser som det ledde till.

Är det verkligen möjligt att i ena vågskålen lägga alla dessa enorma historiska erfarenheter, som vi alla får näring från, och i den andra min gamla formel om permanent revolution, som påstås alltid, överallt och oberoende av förhållandena få mig att underskatta bönderna? Detta är otroligt och osant. Jag tillbakavisar bestämt varje sådan teologisk inställning till formeln om den permanenta revolutionen.

I sig själv återspeglade denna formel ett skede i vår utveckling som vi för längesedan har genomgått. Den dras nu fram och blåses upp bara därför att det annars är svårt att hitta någon grund för dagens påstådda "underskattning av bönderna" och frammana trotskismens spöke.

I sin artikel om arbetar- och bondeinspektionen (Rabkrin) skrev Lenin att den största politiska faran, som under vissa omständigheter skulle kunna vara källan till en spricka i partiet, var risken för en splittring mellan proletariatet och bönderna, de två grundläggande klasserna vars samarbete är en absolut nödvändighet för att bevara och utveckla erövringarna från oktober.¹ Om vi närmar oss denna fara utifrån de två grundläggande klassernas intressen, måste vi säga följande: sovjetstatens politiska stabilitet går bara att upprätthålla med hjälp av en *viss balans mellan arbetarnas och böndernas materiella intressen*. Denna balans måste det härskande partiet uppnå under ständigt föränderliga förhållanden, ty landets ekonomiska nivå förändras, de två parternas bidrag till det gemensamma företaget varierar, den mängd som det privata kapitalet stjälar från dem varierar, och det var och en av parterna får tillbaka från detta ömsesidiga arbete varierar.

Vad skulle under dessa omständigheter egentligen underskattning eller bristande uppmärksamhet av bönderna betyda? Att förbundets ledande partner, proletariatet, via partiet så fort som möjligt

1 Se *Valda verk i 10 band*, bd 10, "Hur vi bör omorganisera arbetar- och bondeinspektionen", s 546-51.

försöker säkra sin egen bas, det vill säga industrin, eller så snabbt som möjligt försöker höja sin kulturella nivå, och på så sätt belastar bönderna alltför hårt. Det skulle kunna leda till en politisk spricka, där initiativet i detta fall skulle tas av bönderna. I så måtto som denna sorts otåliga och inskränkta tendens har uppträtt, har vi mer än en gång betecknat den som tradeunionistisk, alltså bara inriktad på förhållandena på arbetet, och inte kommunistisk. Frågan om proletariats nuvarande andel av hela den nationella ekonomin – en fråga som givetvis är oerhört viktig – kan inte ställas *ovanför* frågan om att upprätthålla proletariats diktatur som en förutsättning att bygga socialismen. Jag skulle tro att vi alla är överens om detta, och dessutom sedan länge.

Men även en annan sak är helt uppenbar för oss alla, och det är att samma historiska risk för en spricka kan uppstå från det motsatta hållet. Om förhållandena utvecklas på ett sådant sätt att proletariatet tvingas bära alltför stora uppoffringar för att bevara förbundet, om arbetarklassen under ett antal år drar slutsatsen att den i namn av upprätthålla sin diktatur har tvingats gå med på överdrivna försakelser av sina egna klassintressen, då skulle det undergräva sovjetstaten från andra hållet.

Vi nämner inte dessa två sidor av samma historiska risk för splittring mellan proletariatet och bönderna på grund av vi betraktar denna risk som överhängande. Nej, ingen av oss tror det. Vi tittar på denna risk i ett historiskt perspektiv för att på ett riktigare sätt orientera oss i dagens politik. Det står utom allt tvivel att det bara kan handla om en politik av manövrar, som kräver den största noggrannhet i fråga om att sondera flodbotten, speciellt vad gäller möjliga blindskär, och att hålla en noggrann kurs för att undvika strandslutningarna både till höger och vänster. Det står lika mycket utom allt tvivel att intressebalansen i det *nuvarande* skedet främst är rubbad till byarnas nackdel, och att det måste åtgärdas på allvar, både ekonomiskt och politiskt.

Dessa allmänna överväganden har sin tillämpning i första hand på frågan om att utveckla industrin och med vilken takt den ska utvecklas.

Om sovjetstaten upprätthålls med hjälp av förbundet mellan arbetare och bönder, så upprätthålls proletariats socialistiska diktatur med hjälp av den statliga industrin och transporterna. Sovjetstaten utan en socialistisk diktatur vore som en kropp utan "själ". Den skulle vara dömd till ett oundvikligt borgerligt förfall. Men industrin, den socialistiska diktaturens grund, är beroende av bondeekonomin. Men detta förhållande är ömsesidigt. Bondeekonomin är i sin tur beroende av industrin. Av dessa två delar är industrin den mest dynamiska (drivande, framåtsträvande). Den kraftigaste påverkan som sovjetmakten kan utöva på byarna går via industrin och transporterna. Övriga sätt att påverka är viktiga i sig själv, men kommer ändå på andra eller tredje plats. Om inte den statliga industrins roll förstärks på rätt sätt, om inte dess organisatoriska inflytande över byarna stärks, är alla andra åtgärder slutligen dömda till maktlöshet.

Ett snabbare tempo i industriutvecklingen är både i städernas och byarnas intresse, men det beror naturligtvis inte på vår goda vilja. Det finns objektiva begränsningar: nivån på bondeekonomin, industrins faktiska utrustning, tillgången på arbetande kapital, landets kulturella nivå, och så vidare. Varje försök att hoppa över dessa begränsningar skulle med säkerhet slå tillbaka mycket hårt. och slå proletariatet i ena änden och bönderna i den andra. Men det uppstår inte en mindre fara om industrin *sackar efter* den ekonomiska uppgången i resten av landet. Det skulle oundvikligen leda till varubrist och höga detaljhandelspriser, vilket i sin tur oundvikligen skulle medföra att det privata kapitalet skulle berika sig. Alltså är taktens på den socialistiska ackumuleringen och industriella

utvecklingen begränsad även i en annan mening – det vill säga den begränsas inte bara av ett visst maximum utan också av ett visst minimum. Detta minimum bestäms direkt av den inhemska konkurrensen från det privata kapitalet och det yttre trycket från världskapitalet.

De faror som härrör från hela vår utveckling har en *dubbel* karaktär. Industrin kan inte rusa framåt alltför långt, ty då skulle den sakna en nödvändig ekonomisk grundval. Men det är lika farligt att sacka efter. Varje fördröjning, varje försummelse från den statliga industrins sida, innebär att det rivaliserande, privata kapitalet tillväxer, att kulaken växer i byarna, att kulakens ekonomiska och politiska inflytande över byarna ökar. En eftersläpning av industrin leder till en förändring av styrkeförhållanden från staden till byarna, och i byarna från fattigbönderna till den nya sovjetiska kulaken. Denna förändrade tyngdpunkt försvagar proletarietet, och måste så småningom tvinga det till ytterligare ekonomiska och politiska eftergifter i namn av att bevara förbundet mellan arbetare och bönder. Men det är uppenbart, att längs denna väg skulle proletarietets diktatur tömmas på sitt socialistiska innehåll.

Alla de svårigheter och faror som växer fram ur den ekonomiska utvecklingens övergångsperiod, då proletarietet tar itu med ett socialistiskt uppbygge på grundval av en mångmiljonhövdad skara av enkla varuproducenter – alla våra svårigheter sammantagna och var och en betraktade enskilt, kommer alltså som sagt att ha en *dubbel och inte ensidig* karaktär. Att försöka påtvinga industrin en alltför snabb tillväxttakt är lika farligt som en alltför långsam tillväxttakt.

Jag hoppas att dessa överväganden är helt odiskutabla. De kan angripas för att vara alltför svepande. Men det är mycket mer svepande och diffust (för att inte nämna ensidigt) att anklaga mig för att underskatta bönderna. Bönderna får inte ”uppskattas” enskilt och separat, för sig själv, utan inom ramen för den förändrade balansen mellan klasserna. Det finns ingen på förhand given matematisk formel som kan säga hur långt man kan gå och var man måste stanna för att sammanjämka proletarietets och böndernas intressen. Det finns ingen sådan formel i denna värld. Man måste orientera sig och känna sig fram i situationen med hjälp av ständiga aktiva manövrar. Men detta manövrerande har aldrig haft och kommer aldrig att ha en principiös, fram-och-tillbaka karaktär (som mensjevikerna och anarkisterna framställer det). Vårt manövrerande, både det ekonomiska och politiska, kan reduceras till – en rad åtgärder på grundval av förbundet mellan arbetare och bönder, med hjälp av vilka *proletarietets diktatur, och följaktligen möjligheten till ett fortsatt socialistiskt uppbygge, kan säkerställas*. Det är vår främsta måttstock.

Den ensidiga och därmed felaktiga, ständigt upprepade anklagelsen om ”underskattning av bönderna”, är än mer skadlig eftersom den oundvikligen ger upphov till farhågor – säkerligen helt ogrundade – om att den teoretiska grunden håller på att läggas för en förändrad kurs från en socialistisk diktatur mot en arbetar- och bondedemokrati. Detta är givetvis nonsens. Samtidigt som vårt parti behåller sin fullständiga frihet att manövrera, så är det från topp till botten förenat av vårt program för en *socialistisk* omorganisering av samhällsförhållandena. Det är vårt främsta arv efter Lenin, som vi alla enhälligt har lovat att genomföra. Och det ska vi göra!

(Översättning från engelska, Göran Källqvist, sid 259-303 i ”The Challenge of the Left Opposition (1923-25)”.)